

Laajakaistatukiohjelman jälkiarviointi

Liikenne- ja viestintäministeriö LVM

Päiväys 4.1.2023

Laatija Mikko Mäkipää, Olli Nevalainen, Samuli Virtanen

Projektinumero SC400846

4.1.2023

Sisällysluettelo

1	Esipuhe.....	4
2	Työn tausta ja hankkeelle asetetut tavoitteet.....	5
	2.1 Työn tavoitteet.....	5
3	Tukiohjelman muutokset.....	7
	3.1 Tukiohjelmalle asetetut tavoitteet.....	7
	3.2 Tukiohjelmalla koskeva lainsäädäntö.....	7
	3.2.1 HE 176/2009 vp.....	7
	3.2.2 Lainsäädännön muutokset.....	8
	3.2.2.1 HE 21/2010 vp.....	8
	3.2.2.2 HE 45/2012 vp.....	8
	3.2.2.3 HE 142/2013.....	9
	3.2.2.4 HE 49/2014 vp.....	9
	3.2.2.5 HE 145/2014 vp.....	10
	3.2.2.6 HE 2/2017 vp.....	10
	3.2.2.7 HE 46/2018 vp.....	11
	3.2.2.8 HE 49/2018.....	11
	3.2.3 Lainsäädännön muutosten kooste.....	11
4	Aineistot ja menetelmät.....	13
	4.1 Lähtötietoaineistot.....	13
	4.2 Kyselyt.....	13
	4.3 Haastattelut.....	13
5	Laajakaistatukiohjelman jälkiarviointi.....	15
	5.1 Laajakaistatukiohjelmassa rakennetut verkot ja saatavuus.....	15
	5.2 Tuella rakennettujen verkkojen suosio hankealueilla.....	18
	5.3 Laajakaistatukiohjelmassa jaettu rahoitus.....	19
	5.3.1 ELY-hankkeen rahoitus laajakaistatukiohjelmassa.....	19
	5.3.2 Valtion tuki laajakaistatukiohjelmassa.....	20
	5.3.3 Laajakaistatukiohjelmasta tulleet hakemukset ja peruuntuneet hankkeet.....	21
	5.3.4 Tukikelpoisten kustannusten osuus hankkeissa.....	22
	5.4 Hankkeiden kustannusten jakautuminen eri osapuolille.....	24
	5.4.1 ELY-hankkeen rahoitusta hyödyntäneiden hankkeiden kustannusten jakautuminen.....	24
	5.4.2 Valtion tukea hyödyntäneiden hankkeiden kustannusten jakautuminen.....	24
	5.4.3 Kustannusten jakautuminen.....	25
	5.5 Tukiohjelman vaikutukset kuntiin ja tuensaajiin.....	27

5.5.1 Kuntien maksuosuusluokat, hankkeen suosio ja kunnan omistusosuus tuensaajayhtiöissä	27
5.5.2 Kuntaosuuden ja kuntien myöntämien lisätukien vaikutukset kuntatalouteen ..	29
5.5.3 Muut vaikutukset kuntiin	32
5.5.4 Tukiohjelman vaikutukset tuensaajiin	34
5.6 Tukiohjelman vaikutukset kuluttajiin ja viestintämarkkinoihin	36
5.6.1 Laajakaistaliittymien hintakehitys tukiohjelman aikana	37
5.6.2 Rakentamiskustannusten keskimääräinen hinta (€/m).....	38
5.7 Tukiviranomaisen toiminnan sujuvuus hakemusten käsittelyvaiheessa ja mahdollinen tukien takaisinperintä.....	38
5.8 Hankkeessa toteutetun verkon palveluvarmuus ja laatu	39
6 Yhteenveto tehdyistä havainnoista.....	40
7 Jatkotoimenpide-ehdotukset	42
7.1 Tukiohjelman yhteenveto	42
7.2 Lainsäädännön kehittämissuositukset	43
7.2.1 Maksuosuusluokat	43
7.2.2 Lainsäädäntö ja laajakaistarakentamisen tukiehdot.....	44
7.3 Tukiohjelman yleiset kehittämissuositukset	45
Lähteet	46

4.1.2023

1 Esipuhe

Matti Vanhasen toisella hallituskaudella perustettiin tukiohjelma nopeiden laajakaistaverkkojen rakentamisen edistämiseksi. Tukiohjelmasta myönnettiin valtiontukea nopeiden laajakaistaverkkojen rakentamiskustannuksiin vuosille 2011–2019. Tukea on myönnetty nopeiden laajakaistayhteyksien rakentamiseksi alueille, joille ei markkinaehtoisesti syntyisi verkkoa. Hankkeesta annettiin valtiontuen maksupäätöksiä vuoden 2022 loppuun saakka ja hanke päättyi virallisesti vuoden 2022 loppuun. Uusi laajakaistatukiohjelma alkoi vuoden 2021 alusta, jota varten säädettiin uusi laki laajakaistarakentamisen tuesta (1262/2020, jäljempänä uusi laajakaistatukilaki), joka tuli voimaan 1.1.2021. Uudessa laajakaistatukiohjelmassa on jaossa yhteensä 32 miljoonaa euroa vuosille 2022–2023, joka perustuu 3.2.2022 voimaan tulleeseen muokattuun laajakaistatukilakiin. Hankkeen rahoitus on peräisin EU:n elpymistukivälineestä.

Hankkeen lainsäätäviranomaisena toimii liikenne- ja viestintäministeriö. Hanketta hallinnoi liikenne- ja viestintävirasto Traficom, ja maakunnallisena viranomaisena hankkeessa toimivat paikalliset maakuntaliitot. Vuosien 2010–2019 aikana tukiohjelmaa on seurattu ja kehitetty monipuolisesti. Tässä työssä tehtävän jälkiarvioinnin avulla pyritään selvittämään tukiohjelman tavoitteiden toteutumista hankkeen aikana ja mahdollisia kehittämistoimenpiteitä. Jälkiarvioinnissa pyritään arvioimaan myös tukiohjelman vaikutuksia hankkeissa, joissa tukiohjelman tai sen ohella tehtyjen muiden toimenpiteiden on havaittu aiheuttaneen taloudellisia vaikeuksia osille kunnista tai tuensaajista.

Työ suoritettiin analysoimalla hankkeen taustamateriaaliksi luovutettua seuranta-aineistoa, toteuttamalla laaja kysely hankkeessa mukana olleille kunnille ja tuensaajille, sekä haastatteleamalla tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry:n lakiasioiden päällikköä Marko Lahtista ja Traficomien johtavaa asiantuntijaa Päivi Peltola-Ojalaa.

2 Työn tausta ja hankkeelle asetetut tavoitteet

Laajakaista kaikille (myöh. Nopea laajakaista) -tukiohjelman tavoitteena oli, että vuoden 2015 loppuun mennessä yli 99 prosenttia vakinaisista asunnoista sekä yritysten ja julkishallinnon toimipaikoista olisi enintään kahden kilometrin päässä vähintään 100 megabitin (jäljempänä Mbit/s) laajakaistayhteydestä. Tavoitteena oli, että nopeiden laajakaistayhteyksien saatavuus laajenisi 130 000 uudelle kotitaloudelle ja toimipaikalle harvaan asutuilla alueilla. Traficomın määritelmän mukaan saatavuuteen lasketaan kotitaloudet:

1) Joissa liittymä on käytössä tai saadaan käyttöön ilman lisärakentamista.

TAI

2) Joissa verkko on rakennettu asiakkaan sijaintipaikan läheisyyteen (esim. tontin reunalle), tai asiakkaalla on mahdollisuus saada liittymä käyttöönsä tätä vastaavassa ajassa ja vastaavalla hinnalla.

Tukiohjelma ei edennyt odotetulla tavalla, sillä suuret valtakunnalliset teleoperaattorit eivät lähteneet toteuttamaan hankkeita. Suurimman osan hankkeista toteuttivat pienemmät paikalliset teleyritykset ja laajakaistarakentamista varten perustetut uudet yritykset sekä osuuskunnat. Tukiohjelmaa koskevaa lainsäädäntöä muutettiin useasti tukiohjelman aikana sen houkuttelevuuden parantamiseksi. Muun muassa tukikelpoiset alueet laajenivat myös muille, kuin harvimmin asutetuille alueille, ja verkon rakentamiskustannusten tukikelpoisuutta laajennettiin 2 kilometrin sijaan 100 metrin päähän kotitalouksista ja toimipaikoista. Myös tukiohjelman rahoitusta lisättiin ja sen kestoja pidennettiin siten, että tukea sai hakea vuoden 2018 loppuun asti. Maksupäätöksiä vanhasta hankkeesta annettiin vuoden 2022 loppuun asti.

Tukiohjelman tarkastuksia on tehty vuonna 2016 Valtiontalouden tarkastusviraston (jäljempänä VTV) toimesta. VTV suositteli, että liikenne- ja viestintäministeriö seuraa, onko Laajakaista kaikille -hankkeiden yhteydessä syntynyt kohtuuttomia menetyksiä ja vastuita tahoille, joille niitä ei alun perin tarkoitettu. Tarkastuksia jatkettiin VTV:n toimeenpanemana Traficomın toimesta vuonna 2019 toteutetulla jälkiseurannalla, jossa selvitettiin, miten tarkastuksen kohteena oleva asia on kehittynyt, ja mihin toimenpiteisiin tarkastuskertomuksessa esitettyjen suositusten perusteella oli ryhdytty.

Vuoden 2019 jälkiseurantaraportin jälkeen VTV totesi, että jälkiseurantaa tulisi jatkaa.

2.1 Työn tavoitteet

Työssä laaditaan Liikenne- ja viestintäministeriön ja VTV:n vuoden 2019 jälkiseurantaraportin jatkoksi kattava jälkiarviointi Nopea laajakaista -hankkeesta. Työ sisältää sekä VTV:n tarkastuksissa selvitettyjen asioiden nykytilan arvioinnin, että muiden tukiohjelman kannalta merkityksellisten vaikutusten arvioinnin.

Seuraavaan taulukkoon on koostettu kysymykset, joihin työ vastaa. Vihreällä korostetut kohdat ovat VTV:n esittämiä kysymyksiä, joihin vastataan haastatteluissa ja kyselytutkimuksessa kerättyyn aineistoon perustuen.

Tukiohjelman tavoitteiden toteutuminen
Kuinka paljon laajakaistan saatavuus on lisääntynyt tukien kohdealueella
Rakennetut verkot sijainteineen (maakuntatasolla ja kuntien maksuluokkien mukaisesti tarkasteltuna)
Rakennetut liittymät ja käyttöön otetut liittymät hankkeessa
Potentiaalisten tilaajien määrä hankealueella
Paljonko hankkeessa on rakennettu verkkoa (sis. maaseuturahaston 22 %:n tuen ennen vuotta 2015) verrattuna valtion tuella rakennettuun verkkoon
Suunniteltujen hankkeiden toteutuminen tai keskeytyminen, mukaan lukien syyt
Tuen avulla rakennetusta verkosta tarjottujen yhteyksien suosio (suhteessa nopeiden laajakaistayhteyksien suosioon yleensä)
Taloudelliset vaikutukset tuensajiin
Hankkeiden arvioidut ja toteutuneet kustannukset eri osapuolille
Tukikelpoisten kustannusten osuus kaikista kustannuksista
Rakentamiskustannukset €/metri ja myyty liittymä
Miten tukea saaneiden yhteisöjen taloudellinen asema on muuttunut hankkeen toteuttamisen jälkeen
Ovatko tuensajayhteisöt saavuttaneet riittävän tuoton ottaen huomioon tuotolle asetetut odotukset (esim. julkinen/yksityinen yritys, osuuskunta)
Ovatko hanketta toteuttaneet yhteisöt pystyneet jatkamaan toimintaansa liiketaloudellisesti kannattavasti. Mistä toimijoiden mahdolliset liiketaloudelliset haasteet erityisesti johtuvat
Hankkeiden rahoitusjärjestelyt
Vaikutukset teleyrityksiin, kuluttajiin ja viestintämarkkinoihin
Tilaaajilta perittyjen kuukausimaksujen kehitys verrattuna myyntiherkteen
Hankealueiden liittymän hankintahinnat verrattuna yleiseen hintatasoon Suomessa
Hankkeessa toteutetun verkon laatu ja toimintavarmuus
Tukiohjelman vaikutukset paikalliseen kilpailuun ja viestintämarkkinoihin
Vaikutukset kuntiin
Arvio tukiohjelman vaikutuksista kuntien elinvoimaisuuteen ja muuttoliikkeeseen
Arvio tukiohjelman vaikutuksista elinkeinoelämään ja työllisyyteen
Etätyö- ja koulutusmahdollisuuksien kehitys kunnissa
Mahdollisten taloudellisten menetysten suuruus kunnissa ja miten olennaisia ne ovat olleet. Heikennysten alkuperä.
Maksuluokkien (8 %, 22 %, 33 %) vaikutukset hankkeeseen osallistumiseen ja taloudellisiin vaikutuksiin kunnille

3 Tukiohjelman muutokset

3.1 Tukiohjelmalle asetetut tavoitteet

Laajakaista kaikille (myöh. Nopea laajakaista) -tukiohjelman tavoitteena oli, että vuoden 2015 loppuun mennessä yli 99 prosenttia vakinaisista asunnoista sekä yritysten ja julkishallinnon toimipaikoista olisivat enintään kahden kilometrin päässä vähintään 100 Mbit/s laajakaistayhteydestä. Tavoitteena oli, että nopeiden laajakaistayhteyksien saatavuus saataisiin 130 000 uudelle kotitaloudelle ja toimipaikalle harvaan asutuilla alueilla.

Tukiohjelma rajattiin Nopea laajakaista -hankkeen alussa tiukasti kattamaan ainoastaan harvimminkin asuttuja alueita. Tukiohjelma kattoi 5,6 prosenttia suomalaisista kotitalouksista ja toimipaikoista, jotka sijaitsevat maamme harvimminkin asutuilla alueilla. Näille alueille markkinaehtoisien rakentumisen ulottuminen nähtiin olevan kaikista haastavinta alhaisten tilaajamäärien ja pitkien etäisyyksien vuoksi.

Nopeiden laajakaistayhteyksien rakentuminen nähtiin tukiohjelman alussa lähtevän käyntiin nopealla aikataululla. HE 176/2009 vp tarkemmissa vireilletuloasiakirjoissa haettiin taustatietoja kansainvälisestä kehityksestä sekä ulkomaiden lainsäädännöstä.

3.2 Tukiohjelmaa koskeva lainsäädäntö

Nopea laajakaista -tukihankkeen taustalla on laki laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueilla (1186/2009, jäljempänä laajakaistatukilaki). Laki tuli voimaan 1.1.2010. Työn loppupäätelmien muodostamiseksi on tarpeen tarkastella tarkemmin laajakaistatukeen liittyvää lainsäädäntöä.

Tässä kappaleessa käydään läpi lainsäädännön taustaa sekä hallituksen esityksiä, joiden perusteella lakia on muokattu ja laintulkinnan perusteella luotua laajakaistatukiohjelmaa suunnattu tukiohjelman olemassaolon aikana.

3.2.1 HE 176/2009 vp

Laajakaista kaikille- hankkeen laajakaistarakentamisen tuesta haja-asutusalueella määrättiin ensimmäisen kerran Hallituksen esityksessä HE 176/2009. Laki tuli voimaan vuonna 2010 ja se mahdollisti laajakaistarakentamisen tukemisen valtion varoista. Laki sisälsi säännökset tuen edellytyksistä sekä toimivaltaisista tukiviranomaisista ja näiden tehtävistä. Tuen ehdot olivat lakia säädettäessä tiukat. Tukea voitaisiin myöntää vain tarkkaan rajatulle harvaan asutulle alueelle rakennettavaan kiinteään valokuituverkkoon. Tuki rajattiin lisäksi koskemaan lähinnä runkoyhteyksiä, jotka rakentuisivat tuella enintään kahden kilometrin päähän tilaajasta. Viimeiset kaksi kilometriä jätettiin tuen ulkopuolelle, ja sen kustantaisi lähtökohtaisesti tilaaja tai muu yhteyden käyttäjä. Tässä vaiheessa kyseisen kahden kilometrin tilaajayhteyden pätkän hinnaksi arvioitiin noin 3000 euroa. Tuen

ulkopuolelle rajattiin lisäksi verkon ylläpitokustannukset sekä kustannukset sellaisella alueella, joilla jo tarjotaan kehittyneitä viestintäpalveluita.

Tuen edellytyksenä oli lisäksi, että tuen saaja sitoutuu siihen, että tuen avulla rakennetussa viestintäverkossa tarjotaan palveluita vähintään kymmenen vuoden ajan. Tuen saajan tuli sitoutua lisäksi luovuttamaan muille teleyrityksille käyttöoikeus tuen avulla rakennettuun viestintäverkkoon ja sen kapasiteettiin. Laissa säädettiin kuntakohtaisesta maksuosuudesta, sen laskentaperusteista ja painokertoimista ja teknologianeutraaliudesta. Esitystä pidettiin liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnössä 20/2009 vp tasa-arvoisuuden ja tietoyhteiskunnan kehityksen kannalta tärkeänä. HE 176/2009 vp tarkemmissa vireilletuloasiakirjoissa riskiksi tunnistettiin muun muassa useiden nykyisten laajakaistapalveluntarjoajien vetäytymisen maaseudulta, jolloin osa asukkaista jäisi epätasa-arvoiseen asemaan. Laajakaistapalveluita tarjoavien yritysten ajateltiin keskittävän palvelunsa vähitellen haja-asutusalueilta taajamiin.

Vuoden 2010 alussa voimaan tullut laki muutti maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annettua lakia siten, että laajakaistahankkeita voitaisiin tukea myös Euroopan yhteisöjen varoista pääosin samoin edellytyksin kuin valtion tuella. Tuen myöntämisperusteista säädettiin erikseen maaseudun kehittämiseen myönnettävistä tuista annetussa laissa, jota ei tässä osiossa tarkemmin käsitellä.

3.2.2 Lainsäädännön muutokset

Tukiohjelmaan liittyvää lainsäädäntöä on muutettu vuodesta 2010 alkaen useasti. Muutosten syyt ovat olleet moninaisia. Seuraavissa kappaleissa on esitetty hallituksen esitykset lainsäädännön muuttamisesta.

3.2.2.1 HE 21/2010 vp

Vuonna 2010 lakia muutettiin hallituksen esityksellä 21/2010 vp. Lakiin lisättiin säädökset maakuntien hankeohjelmiin sisältyvistä laajakaistahankkeista tehtävistä markkina-analyyseistä, hankkeiden toteuttajiksi valittavien teleyritysten vertailuperusteista sekä tuen hakuajasta. Lisäksi määriteltiin tukihakemuksen sisältö, joka toimitetaan maakuntaliitolle.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnössä LiVM 3/2010 käsiteltiin lain tilaajayhteyksiä koskevia kustannuksia. Kustannuserää pidettiin loppukäyttäjälle taloudellisesti korkeana ja heikossa taloudellisessa tilanteessa oleville harvaan asutuille maaseutukunnille koitua maksuosuus nähtiin liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnössä huolestuttavana. Hallitusta pyydettiin antamaan liikenne- ja viestintävaliokunnalle asiasta lisäselvitys elokuuhun 2010 mennessä.

3.2.2.2 HE 45/2012 vp

Hallituksen esitys HE 45/2012 laajensi hakijan oikeuksia hakea laajakaistaverkon rakentamiseen myös muuta julkista tukea. Muulla julkisella tuella tarkoitetaan tällöin Euroopan unionin, valtion tai muun julkisyhteisön myöntämää rahoitusta tai muuta

4.1.2023

vastaavaa etuutta. Tuensaantia haluttiin osin helpottaa sen vuoksi, jotta hankkeiden kokonaiskustannuksia saataisiin jaettua paremmin eri toimijoiden kesken. Lisäksi 13 §:n mukaisia tuen maksamiseen liittyviä erityisedellytyksiä muutettiin. Tuen hakijan hakemuksesta myönnetystä valtion tuesta voidaan maksaa 50 prosenttia sen jälkeen, kun tukipäätös on tehty. Mukaan tuli siis niin kutsuttu ennakkomaksu helpottamaan valokuituinvestoinnin tekemistä. Jäännöserä tulee maksuun sitten, kun laajakaistahanke on valmistunut ja tuen saaja on esittänyt Viestintävirastolle (nyk. liikenne- ja viestintävirasto) hyväksyttävän selvityksen kaikista tukikelpoisista kustannuksista.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnössä LiVM 10/2012 esitettiin lisäksi kattavia perusteita maakunnallisista kiintiöistä luopumiseksi. Maakuntakohtaiset tukea koskevat kiintiöt olivat jääneet joissakin maakunnissa käyttämättä, ja toisissa maakunnissa oli puolestaan pulaa rahoituksesta eli rahoitustarve oli ollut kiintiöitä suurempi. Hallitus esitti vastauksessaan EV 84/2012 vp maakunnallisista kiintiöistä luopumista Valtioneuvostolle, joka päätti luopua maakuntakiintiöstä marraskuussa 2012. Maakuntakiintiö oli aiheuttanut osaan maakunnista laajakaistahankkeen etenemisen hidastumista.

3.2.2.3 HE 142/2013

Hallituksen esityksessä 142/2013 ehdotettiin muutosta laajakaistarakentamisen tukea haja-asutusalueilla koskevan lain 2 §:n kolmanteen momenttiin. Laajakaistatukilakia ei voida jatkossa soveltaa hankkeisiin, joihin myönnetään tukea maaseudun kehittämisen tukemisesta annetun lain 28/2014 nojalla. Tällöin maaseudun kehittämiseen tarkoitettu tuki eriytettiin laajakaistarakentamisen tuesta, eikä näitä tukia voitu enää käyttää samassa hankkeessa.

3.2.2.4 HE 49/2014 vp

Lainsäädäntövaiheessa laajakaistatukilakiin oli sisällytetty velvoite ylituoton valvonnasta ja mahdollisen ylituoton palauttamisesta. HE 49/2013 liittyvässä esityksessä ylituoton valvontaa ei sovellettaisi laajakaistahankkeisiin, joihin on myönnetty julkista tukea alle kymmenen miljoonaa euroa. Ennen lakimuutosta ylituottoa valvottiin hankkeissa, joissa tuen saajan kaikkien laajakaistahankkeiden julkisen tuen määrä oli yli miljoona euroa. Tavoitteena oli, että pieniin paikallisiin hankkeisiin ei kohdistuisi ylituoton valvonnasta suhteettoman suurta hallinnollista taakkaa, ja pienten hankkeiden hallinnollinen kuorma kevenisi.

Mukana esityksessä oli myös lievennys, jossa tuen hakija olisi velvollinen luovuttamaan käyttöoikeuden tuen avulla rakennettuun viestintäverkkoon, verkkoelementtiin tai verkon kapasiteettiin kohtuulliseen hintaan ja syrjimättömin ehdoin jatkossa seitsemän vuoden ajan aiemmin voimassa olleen kymmenen vuoden sijaan. Samalla 9 §:än sisällytettiin 2 momentti, jossa tuensaajaa edellytettiin julkaisemaan seitsemän vuoden ajan tuen viimeisen erän maksamisesta palvelun toimitusehdot ja muut käyttöoikeuden luovutusvelvollisuuden kannalta merkitykselliset ehdot. Lisäksi tuen maksamisen ehtoja lievennettiin, ja

tukihakemukselta edellytettiin tuen hakijan tekemää analyysiä hankkeeseen liittyvistä toiminnallisista, taloudellisista ja muista riskeistä sekä suunnitelma niiden hallitsemiseksi. Tällä haluttiin vähentää riskejä, joita hankkeisiin liittyy.

3.2.2.5 HE 145/2014 vp

Hallituksen esityksessä 145/2014 vp ehdotettiin muutettavaksi laajakaistatukilakia siten, että Viestintävirasto (nyk. Traficom) voisi myöntää tukea laajakaistahankkeille, joiden hankkeita on tähän saakka tuettu Euroopan unionin maaseuturahastosta. Tällä kumottiin siis HE 142/2013 tehty laki, jossa tuet eriytettiin. Taustalla tähän vaikuttaa EU:n komission linjaus, jonka mukaan Suomen laajakaistan runkoverkkojen rakentamiseen ei tule kohdentaa maaseuturahaston varoja. EU:n maaseuturahaston varoja voidaan jatkossa käyttää ainoastaan kyläverkkojen rakentamiseen, joten EU:n rahoitus Suomen laajakaistahankkeille päättyi kesäkuun lopussa 2014, jolloin EU:n maaseuturahaston varoista myönnettävät tuet tuli olla myönnetty. Suomessa muutos johti maaseudun kehittämislain (1443/2006) kumoamiseen uudella maaseudun kehittämisen tukemiseen tarkoitettulla lailla (28/2014), joka tuli voimaan valtioneuvoston asetuksella 702/2014 syyskuussa 2014. EU:n komission linjaus tukien kohdistamisesta kyläverkkojen rakentamiseen runkoverkkojen sijasta muutti osaltaan tukien suuntausta.

HE 145/2014 vp sisälsi myös muutoksen uudesta kuntien maksuluokasta, 21,78 % (tai 22 %) maksuluokka lisättiin laajakaistahankkeen rahoitusmuodoksi sellaisille kunnille, joille 33 % maksuluokka muodostaisi kohtuuttoman taloudellisen rasitteen kunnan taloudelliselle kantokyvyille. Tällöin kunnat jaettiin maksuluokkiin 8 %, 22 % ja 33 %. Muutos merkitsee käytännössä sitä, että 22 % maksuluokkaan kuuluvat kunnat saavat jatkossa tukea laajakaistatukilain mukaisesti aikaisemman kumotun maaseudun kehittämislain 1443/2006 sijasta, ja niihin voitiin soveltaa laajakaistatukilain säännöksiä. HE 145/2014 vp muutokset tulivat voimaan 1.1.2015.

3.2.2.6 HE 2/2017 vp

HE 2/2017 vp:n pääasiallinen muutossisältö koskee laajakaistarakentamistuen aluerajauksen laajentamista. Esityksessä lakia muutettaisiin siten, että tukea voitaisiin jatkossa myöntää myös muille kuin harvaan asutuille alueille, ja 5,4 prosentin rajasta luovuttaisiin. 5,4 prosenttia suomalaisista tarkoittaa noin 130 000 kotitaloutta, joille tuki oli aikaisemmalla rajauksella suunnattu. Samalla tukikelpoisiksi kustannuksiksi laskettaisiin kustannukset, jotka ulottuvat sadan metrin etäisyydelle käyttäjän vakinaisesta asuin- tai sijaintipaikasta, eli aikaisempi kahden kilometrin etäisyys käyttäjästä poistuisi, ja tukea voisi saada myös tilaajayhteyksiin aikaisempien runkoyhteyksien sijasta aina sataan metriin asti. Tässä yhteydessä on myös huomioitavaa, että tilaajalla on myös mahdollisuus hyödyntää kotitalousvähennystä kiinteistön tai pihapiirin teleteknisten töiden toteuttamisessa.

Verkkojen rakentajilla oli ollut haasteita liiketoiminnan käynnistämiseksi, riittävän rahoituksen saamisesta investointien toteuttamiseksi sekä liiketoiminnan kannattavuuden varmistamisesta investointien jälkeisten kulujen hoitamiseksi. Lain määritellyt kustannusten tukikelpoisuutta rajoittavat kriteerit vaikeuttivat tuen hyödyntämistä ja aiheuttivat lisätyötä Viestintävirastolle.

Valiokunnan mietinnössä LiVM 10/2017 käsiteltiin HE 2/2017 liittyen tuki-intensiteettiä. Laajakaistatukilain 8 §:n 4 momentissa on määritelty tuki-intensiteetin, eli julkisen tuen, enimmäismäärä, jota korotettiin vuonna 2012 66 prosentista 90 prosenttiin, ja samalla sallittiin muiden rahoitusinstrumenttien käyttö. Uuden 13 a §:n mukaan tuen saaja voi hakea Viestintävirastolta maksupäätöksen muuttamista, jos lain mukaan sallittu muun julkisen tuen enimmäismäärä on muuttunut Viestintäviraston tekemän maksupäätöksen jälkeen. Tämä tarkoitti, että joillekin hankkeille hanketukea voitiin saada takautuvasti.

3.2.2.7 HE 46/2018 vp

Hallituksen esityksen 46/2018 vp sisälsi muutoksia maksuhakemuksen ja maksun suorittamisen määräaikaan. Määräaika oli aikaisemmin asetettu vuoden 2019 loppuun, joka tällä lakiehdotuksella poistettiin. Tämä mahdollistaisi, että tuettuja yhteyksiä voitaisiin rakentaa ja niille myönnettyjä tukia maksaa vuoden 2019 jälkeen. Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietintö LiVM 9/2018 hyväksyttiin sellaisenaan. Muutoksella pyrittiin helpottamaan käynnissä olevien hankkeiden tiukkaa toteutusaikataulua ja edesauttamaan myös uusien hankkeiden käynnistymistä. Samalla haluttiin hyödyntää kaikki tukiohjelmaan varatut rahat ennen tukiohjelmaan päättymistä.

3.2.2.8 HE 49/2018

Hallituksen esitys 49/2018 koski liikesalaisuuslakia ja siihen liittyviä lakeja. Laajakaistatukilakia muutettiin 15 §:n osalta, jossa veloitettiin tuen hakija keräämään ja liikesalaisuuksien estämättä luovuttamaan liikenne- ja viestintäministeriölle sekä Viestintävirastolle laajakaistahankkeen ohjauksen ja valvonnan kannalta välttämättömiä tietoja. Tiedot on luovutettava viranomaisen pyytämässä muodossa viipymättä ja maksutta.

3.2.3 Lainsäädännön muutosten kooste

Oheisessa kuvassa (Kuva 1) on tiivistettynä kappaleessa 3.2.2 läpikäytyt lakimuutokset aikajanamuotoon. Aikajanalla käydään läpi tukiohjelmaa koskeva lainsäädäntö vuosittain, ja siihen on tiivistettynä lyhyesti tukiohjelman merkittävimmät muutokset lainsäädännöllisestä ja tukiohjelman käyttäjän näkökulmasta. Lakimuutoksia on tehty myös tässä aikajanalla käsiteltyjen muutosten jälkeen. Niiden sisältöä ei kuitenkaan käsitellä tässä työssä tarkemmin, sillä selvitys koskee erityisesti vanhaa hanketta ja sen aikaisia lakimuutoksia. Myöhemmät muutokset on korostettu aikajanalla vihreällä värillä.

Kuva 1: Lainsäädännön muutokset laajakaistatukiohjelman aikana.

4 Aineistot ja menetelmät

4.1 Lähtötietoaineistot

Lähtötietoina jälkiarvioinnissa hyödynnettiin Traficomin Nopea laajakaista -hankkeen seurantatietokantoja ja Traficomin tekemien vuosikyselyiden tuloksia.

Lisäksi kyselyn kuntia koskeviin osuuksiin käytettiin kyselyn tulosten vertailukohtana Kuntaliiton julkaisemaa Maaseudun valokuituinvestoinnit 2020- julkaisua. Kyselystä saatujen tulosten vaikutusta esimerkiksi kuntien muuttoliikkeen ja elinvoiman kehitykseen verrataan julkaisussa esitettyihin laajakaistaverkon ennakoituihin vaikutuksiin, ja muodostetaan näin laajempaa näkemystä hankkeen kokonaisvaikutuksista.

4.2 Kyselyt

Työssä toteutettiin laaja kysely sekä kunnille että tuensaajille. Kyselyn saivat kaikki maksupäätöksen laajakaistatuesta tai ELY-hankkeesta vuosien 2010 ja 2022 marraskuun välillä saaneet tuensaajat.

Tuensaajia on marraskuuhun 2022 mennessä ollut 48 kappaletta. Tuensaajakysely lähetettiin yhteensä 40 yritykselle tai osuuskunnalle, jotka ovat toteuttaneet tukiohjelman aikana yhteensä 141 hanketta eri puolilla Suomea. Tukiohjelman aikana tapahtuneet yritysfuusiot ovat vähentäneet kyselyn saajien määrää. Kyselyyn vastasi yhteensä 28 tuensaajaa, jolloin vastausprosentiksi saatiin 70 %.

Kuntia, joiden alueella hankkeita oli toteutettu ja jotka olivat sitoutuneet maksamaan oman maksuosuutensa, oli vuosien 2010–2022 marraskuun välillä yhteensä 104 kappaletta. Mukaan sisällytettiin myös ennen vuotta 2015 tukea käyttäneet, 22 % maaseuturahastosta tukea saaneet kunnat, jossa tuenjako-organisaationa toimivat ELY-keskukset. Kyselyn saaneista 104 kunnasta kyselyyn vastasi yhteensä 56 kuntaa, eli vastausprosentti oli 53 %.

Vastausprosentin kasvattamiseksi työssä lähetettiin ensimmäisen sähköpostin lisäksi kaksi muistutuskierrosta sähköpostitse, jossa kehoitettiin kuntia ja tuensaajia vastaamaan kyselyyn. Lisäksi työssä toteutettiin laaja soittokierros 21.–22.11., jossa tavoiteltiin kaikkia kuntia ja tuensaajia, jotka eivät olleet siihen mennessä vastanneet kyselyyn. Tuensaajille ja kunnille tehdyt kyselyt olivat auki 14.–23.11., jonka aikana kyselyvastaukset kerättiin.

4.3 Haastattelut

Työhön haastateltiin hankkeessa mukana olleita henkilöitä, joilta saatiin tietoa hankkeen suunnittelusta ja toteutuksesta. Työssä haastateltiin tietoliikenteen ja tietotekniikan keskusliitto FiCom ry:n lakiasioiden päällikköä Marko Lahtista 1.12.2022 sekä Traficomien johtavaa asiantuntijaa Päivi Peltola-Ojalaa 9.12.2022. Pääpaino haastatteluissa oli tukiohjelman lainsäädännöllinen kehitys, tukiohjelman

4.1.2023

suosio sekä mahdolliset tukiohjelman kehittämistoimenpiteet lainsäädäntöön ja käytäntöön liittyen.

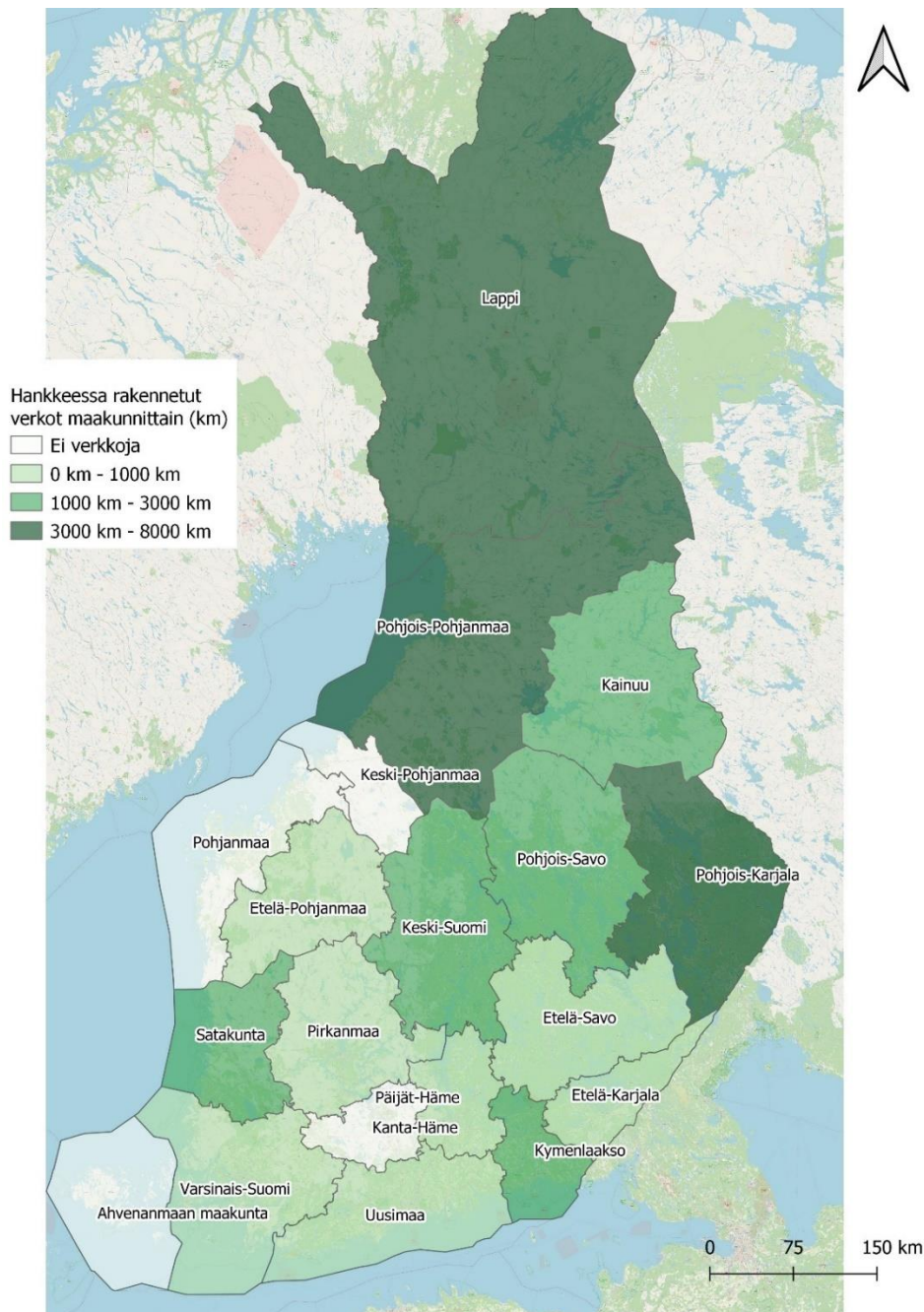

4.1.2023

5 Laajakaistatukiohjelman jälkiarviointi

5.1 Laajakaistatukiohjelmassa rakennetut verkot ja saatavuus

Laajakaistatukiohjelmassa osallistuneissa hankkeissa on rakennettu merkittävä määrä verkkoa ja saatavuutta on parannettu erityisesti harvaan asutuilla alueilla. Tiedot rakennettujen verkkojen määristä perustuvat Traficomien tuensaajille suorittamaan vuosikyselyyn, josta tiedot ovat saatavilla vuoteen 2021 asti.

Kuva 2: Hankkeessa rakennetut verkot (km) maakunnittain (2010–2021).

Karttakuvassa (Kuva 2) on esitetty hankkeessa rakennetun verkon sijainnit maakunnittain. Metrimääräisesti eniten verkkoja on hankkeessa rakennettu Pohjois-Pohjanmaalle, yli 7000 kilometriä. Lapissa ja Pohjois-Karjalassa verkkoa on rakennettu noin 3500 kilometriä. Verkkoja on hankkeessa yleisesti tarkasteltuna rakennettu eniten Itä- ja Pohjois-Suomeen. Rakennettujen verkkojen sijainnit tukevat hankkeelle asetettuja tavoitteita, joissa halutaan tukea erityisesti syrjäseutujen verkonrakennusta.

Toisaalta Suomessa on neljä maakuntaa, joissa verkkoja ei ole rakennettu tuella lainkaan. Nämä maakunnat ovat Pohjanmaa, Keski-Pohjanmaa, Kanta-Häme sekä Ahvenanmaa. Näistä maakunnista ainoastaan Pohjanmaalla on tullut hankkeeseen tukihakemuksia, jotka eivät kuitenkaan johtaneet tuetun verkon rakentamisen aloittamiseen maakunnassa.

Tukien jakaantumista hallittiin tukiohjelman alkaessa, mutta kiintiöt poistuivat LiVM 10/2012 mietinnön pohjalta marraskuussa 2012 eduskunnan päätöksellä. Maakunnittaisen jaon poisto johti karttakuvassa (Kuva 2) esitettyyn tilanteeseen, jossa joissakin maakunnissa toimijat käyttivät tukiohjelmalla muita enemmän, ja niissä tuettua verkkoa on rakennettu tukiohjelmalla muita enemmän. Maakunnittaisen kiintiön poistaminen poisti tukiohjelman aiheuttaman pullonkaulan, jota käsiteltiin myös edellä mainitussa valiokunnan mietinnössä. Pullonkaula loi tietyille alueille esteitä verkkojen rakentumiselle, kun tukihakemuksia tuli joistakin maakunnista enemmän kuin maakuntaan oli tukea budjetoitu. Pullonkaulan poistuttua joidenkin maakuntien käyttämättömät tuet voitiin käyttää toisissa maakunnissa verkon rakennukseen.

Syitä siihen, miksi tietyillä alueilla on tukiohjelmalla rakennettu verkkoa enemmän kuin toisilla, voi olla monia. Esimerkiksi paikallisten toimijoiden aktiivisuus, valokuidun markkinointi, mobiiliyhteyksien vaihteleva taso, markkinaehtoisen rakentamisen hitaus tai rajalliset markkinaehtoisten toimijoiden liiketoimintamahdollisuudet sekä laajat alueelliset harvaan asutut tukikelpoiset alueet voivat olla potentiaalisia syitä tukiohjelman laajempaan käyttöön tietyissä maakunnissa.

Kuntien maksuosuusluokka	Rakentuneet verkkokilometrit v.2012–2021 (km)	Rakennettu verkko % / maksuosuusluokka	Kunnat maksuosuusluokittain (uusi jako)	Kunnat %-osuus maksuosuusluokista
8 %	9432	34,4 %	40	12,9 %
22 %	7327	26,7 %	60	19,4 %
33 %	10712	38,9 %	210	67,7 %
Yhteensä	27469	100,0 %	310	100,0 %

Taulukko 1: Hankkeessa rakennetut verkkokilometrit suhteessa kuntien maksuluokkiin.

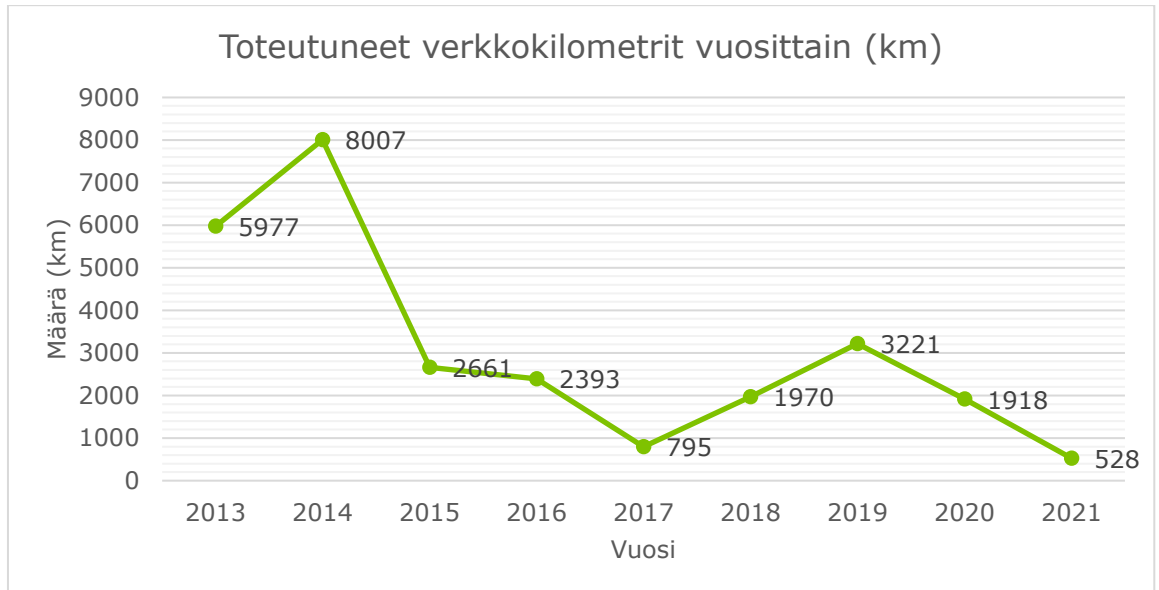
Taulukkoon 1 on koostettu hankkeessa rakennetun verkon määrät kuntien maksuosuusluokittain sekä kuntien määrä kussakin maksuosuusluokassa. Maksuosuusluokista eniten verkkoa on rakennettu 33 % maksuosuusluokan kuntiin, toiseksi eniten 8 % maksuosuuskuuntiin ja vähiten 22 % maksuosuuskuuntiin.

4.1.2023

Suhteellisesti eniten verkkoa on rakentunut 8 % kuntaosuuden kuntiin, 8 % kuntaosuuden kuntia on kunnista 12,9 %, mutta näiden kuntien alueelle on rakentunut verkosta 34,4 %. Suhteessa vähiten verkkoa on rakennettu 33 % maksuosuusluokan kuntien alueelle suhteutettuna kuntien kokonaismäärään. Noin kaksi kolmasosaa kunnista kuuluu 33 % maksuosuusluokkaan, mutta kilometreissä verkosta on rakentunut näiden kuntien alueelle noin 39 %. 22 % kuntaosuuden kuntiin verkosta on rakentunut 26,7 %. 22 % kuntia on maksuosuusluokista 19,4 %.

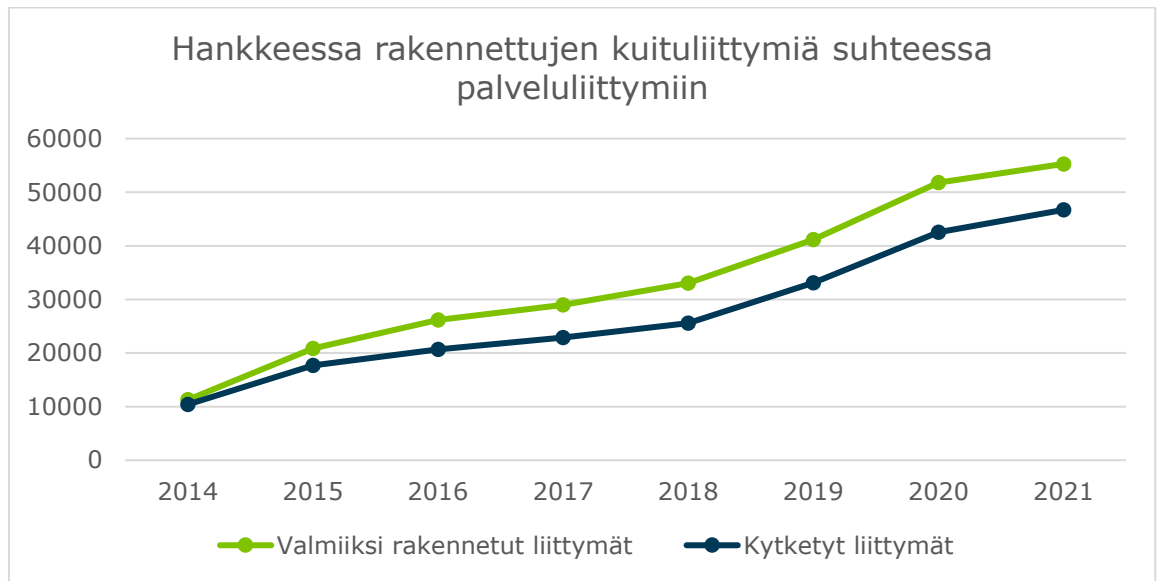

Kuva 3: Laajakaistatukiohjelman aikana rakennettujen verkkokilometrien vuosijakauma 2013–2021.

Laajakaistatukiohjelman aikana verkkoa on toteutunut vuositasolla kuvaajan mukaan (Kuva 3). Kuvaajan tiedot perustuvat Traficomien suorittamaan vuosikyselyyn, jolla on seurattu tukiohjelman edistymistä. Vuosikysely koostaa kuluneen vuoden tiedot. Verkkoa on rakennettu vuositasolla eniten vuonna 2014 ja vähiten vuonna 2017. Vuosina 2016 ja 2017 laajakaistatukilain odotettu tukikelpoisten alueiden muutos kahdesta kilometristä sataan metriin on vaikuttanut rakennetun verkon määrään, kun hankkeita on lykätty parempia tukiehtoja odottaessa.

4.1.2023

Kuva 4: Hankkeessa valmiiksi rakennetut liittymät ja liittymät, joissa palvelut käytössä

Vuoden 2021 lopulla hankkeessa on valmistunut yhteensä noin 55 000 liittymää, joista kytkeytyjä liittymiä, joissa on palvelut ovat käytössä, on yhteensä noin 47 000 kappaletta.

5.2 Tuella rakennettujen verkkojen suosio hankealueilla

Potentiaalisia tilaajia	Valokuituverkkoon liittyneitä	Liittymisprosentti verkkoon
135734	55291	40,7 %

Taulukko 2: Asiakaspotentiaali tukihakemuksella ja valmiiksi rakennetut liittymät tukiohjelman aikana.

Asiakaspotentiaaliksi oli ilmoitettu tukien hakuvaiheessa koko hankkeen ajalta 135 734 tilaajaa (Taulukko 2). Tiedot ovat peräisin hankkeen vuosikyselyistä. Hankkeessa on rakennettu vuoden 2021 loppuun mennessä valmiiksi 55 291 valokuituliittymää. Liittymisprosentiksi saadaan tukihankkeessa rakennettuihin verkkoihin noin 41 prosenttia koko mahdollisesta liittymispotentiaalista. Markkinaehtoisesti toimivien operaattorien penetraatioprosentti hankealueelta vaihtelee yleensä 30–70 prosentin välillä, riippuen operaattorista sekä esimerkiksi rakentamiskustannuksista. 41 prosentin tulos on kohtuullisen hyvin linjassa markkinaehtoisesta rakentamisen kanssa. Tavoiteltuun penetraatioprosenttiin eri alueilla vaikuttavat esimerkiksi alueiden rakenne. Markkinaehtoiset toimijat rakentavat pääasiassa tiiviisti asutuille alueille kaupunkimaiseen ympäristöön, tukihankealueet sijaitsevat puolestaan pääasiassa maaseudulla, jossa kiinteistöt sijaitsevat kaukana toisistaan mutta esimerkiksi maanrakentamis- ja pinnoitekustannukset ovat edullisemmat. Maaseudulla verkkoa joudutaan kuitenkin rakentamaan suurempia määriä tavoitellun asiakaspotentiaalinsa saavuttamiseksi.

Asiakaspotentiaalinsa arvio perustuu niiden hankkeiden tietoihin, joista tiedot ovat olleet saatavilla. Tieto potentiaalisten tilaajien määrästä puuttui kolmesta

hankkeesta, jotka on jätetty tarkastelun ulkopuolelle. Keskimäärin hankkeissa potentiaaliset tilaajamäärät ovat muutaman sadan liittyjän luokkaa. Laskelmissa on lisäksi mukana kolme hanketta, jotka ovat jakautuneet useampiin hankealueisiin saman kunnan alueella. Oletuksena laskelmissa käytettiin, että tämä asiakaspotentiaali on kaikkien kunnan hankealueiden yhteenlaskettu asiakaspotentiaali. Laskelmissa on käytetty dataa toisin sanoen ilmoitettujen tietojen osalta, ja puuttuvat tiedot on jätetty tarkastelun ulkopuolelle.

5.3 Laajakaistatukiohjelmassa jaettu rahoitus

Koko laajakaistatukiohjelman aikana tukea on maksettu yhteensä 182 hankkeelle. Tukiohjelman aikana on ollut mahdollisuus kahteen erilaiseen tukeen; ELY-hankkeen rahoitukseen ja valtion tukeen.

Seuraavissa kappaleissa esitetyissä taulukoissa on esitetty tukirahan jakautuminen eri vuosille perustuen tukipäätöksen antamisen vuoteen. Taulukoihin on rajattu vain ne hankkeet, jotka ovat saaneet myönteisen tukipäätöksen ja joille on maksettu tukea, eli hankkeet ovat valmistuneet.

Valtion tukea on maksettu hankkeille joko kahdessa erässä, jolloin tuesta on maksettu ennakkoa, tai yhdessä erässä hankkeen valmistuttua. Kahdessa erässä maksettaessa, 1. erä suuruudeltaan 50 % hankkeen tukipäätöksessä osoitetusta valtion tuesta, on maksettu tukipäätöksen antamisen yhteydessä, ja 2. erä hankkeen valmistuttua ja kunnan maksettua oman kuntarahaosuutensa tuesta. Hankkeiden kestot poikkeavat toisistaan merkittävästi, minkä vuoksi myönnetyn tukipäätöksen vuoden ja tuen maksun vuoden välillä ei voida suoraan tehdä vertailua. Osassa hankkeista tuki on lisäksi haettu hankkeen loppuvaiheessa, vaikka hanke voi olla aloitettu useita vuosia aikaisemmin. ELY-hankkeen rahoituksella toteutetuissa hankkeissa tukirahoitus on maksettu yhdessä erässä.

5.3.1 ELY-hankkeen rahoitus laajakaistatukiohjelmassa

Vuoteen 2015 asti hankkeille oli haettavissa myös ELY-hankkeen rahoitusta, joka muodostui EU:n maaseuturahaston tuesta, ELY-hankkeen yksityisestä rahoituksesta sekä ELY-hankkeen kuntarahaosuudesta. 2010–2015 välillä hankkeisiin jaettiin ELY-hankkeen rahoitusta yhteensä 40,96 miljoonaa euroa, josta kuntien oman rahoituksen osuus oli 8,92 miljoonaa euroa. ELY-hankkeen rahoituksessa kuntaosuus oli aina 22 % (pyöritys luvusta 21,78 %).

ELY-hankkeen rahoitusta maksettiin yhteensä 41 hankkeelle.

Tuki-päätöksen antovuosi	Hankkeita (kpl)	Maksettu EU:n maaseuturahaston tuki (€)	ELY-hankkeen kuntarahaosuus (€)	ELY-hankkeen yksityisen rahoituksen osuus
2011	1	387 240 €	190 730 €	297 743 €
2012	9	1 576 724 €	776 596 €	1 212 316 €
2013	18	6 601 261 €	3 251 368 €	5 075 597 €
2014	13	8 482 856 €	4 178 123 €	6 522 322 €
2015	1	1 065 260 €	524 680 €	819 060 €
Yhteensä	41	18 113 341 €	8 921 496 €	13 927 038 €

Taulukko 3. ELY-hankkeista jaettu rahoitus ja hankemäärä.

ELY-hankkeen rahoitusta hyödyntäneet hankkeet painottuvat 2012–2014 välille, mikä on nähtävissä myös toteutuneiden verkkometrien määrässä (Kuva 3).

5.3.2 Valtion tuki laajakaistatukiohjelmassa

Koko laajakaistatukiohjelman (2010 alkaen) kautta on 13.9.2022 mennessä maksettu valtion tukea yhteensä 59,45 miljoonaa euroa. ELY-hankkeen rahoituksen päättymisen (vuonna 2016 ja myöhemmin tukipäätöksen saaneet hankkeet) jälkeen valtion tukea on maksettu 21,62 miljoonaa euroa, joka on noin 36 % kaikesta hankkeen aikana maksetusta valtion tuesta.

Valtion tukea on jaettu tukiohjelman ensimmäisen viiden vuoden aikana (2010–2015) noin 64 % kaikesta jaetusta tuesta.

Jotta tukipäätöksen (arvioidut) ja maksupäätöksen (toteutuneet) kohdistuvat samoihin hankkeisiin ja ovat vertailukelpoisia, on taulukoiden vuosijaottelun vertailukohdaksi valittu tukipäätöksen antovuosi. Tuen viimeinen osuus on maksettu aina hankkeen valmistuttua, mutta tukihakemuksia on voitu jättää ennen hanketta, hankkeen aikana tai hankkeen loppuvaiheessa, jolloin tuen maksun vuosi ei ole suoraan verrannollinen tukipäätöksen antamisen vuoteen. Lisäksi hankkeiden ajalliset kestot poikkeavat toisistaan merkittävästi, riippuen esimerkiksi hankkeen koosta.

Tukipäätöksen antovuosi	Hankkeita (kpl)	Maksettu valtion tuki (€)	Osuus tukiohjelman aikana maksetusta valtion tuesta (%)
2011	4	520 291 €	1 %
2012	14	5 848 373 €	10 %
2013	27	12 169 179 €	20 %
2014	47	16 922 054 €	28 %
2015	7	2 371 141 €	4 %
2016	2	697 336 €	1 %
2017	2	405 197 €	1 %
2018	11	6 432 727 €	11 %
2019	27	14 085 347 €	24 %
Yhteensä	141	59 451 645 €	

Taulukko 4: Valtion tukien vuosittainen jakautuminen laajakaistaohjelmassa perustuen tukipäätöksen anto vuoteen.

Taulukon laskelmissa on huomioitu myös valtion tuesta takaisinperityt osuudet. Kaikesta maksetusta valtion tuesta on peritty takaisin yhteensä noin 443 000 euroa (<1 %). Hankkeita, joissa tehtiin takaisinperintää, on ollut koko laajakaistatukiohjelman aikana 11 kpl. Takaisinperintöjen syynä on ollut esimerkiksi hankkeen peruuntuminen, lopullisen tuen määrän pienentyminen johtuen mm. toteutuneen verkon ollessa pienempi kuin suunniteltu verkko sekä kirjanpidolliset virheet.

Tarkempi kuvaus laajakaistatukiohjelman tulleistä ja peruuntuneista hankkeista on seuraavassa kappaleessa.

Valtion tukea hyödyntäneet hankkeet ovat painottuneet selvästi 2012–2014 välille ja tukiohjelman loppuvaiheeseen 2018–2019. Ennen vuotta 2017 tullut tieto laajakaistatukilain tulevasta muutoksesta tukikelpoisiin kustannuksiin on vaikuttanut annettujen tukipäätösten määrään vuosina 2015–2017 (Taulukko 4). Hankkeiden tukihakemuksia on lykätty muutoksen voimaantumiseen vuoteen 2017 asti, sillä muutos on laajentanut hankkeiden tukikelpoisia kustannuksia 100 m päähän loppuasiakkaan kytkentäpisteestä aiemman 2 km sijaan. Muutoksella voidaan sanoa olleen merkittävä vaikutus tuensaajalle taloudellisesti, jolloin hankkeita on lykätty muutoksen voimaantumiseen asti.

Tieto laajakaistatukiohjelman päättymisestä vuonna 2018 on myös selkeästi vaikuttanut hakemusten ja täten tukipäätösten määrään. Tukipäätöksiä on annettu vuosien 2018–2019 välillä noin 27 % kaikista tukipäätöksistä, joten hankkeessa on ollut meneillään ”loppukiri”.

Tukiohjelman tehtävillä lakimuutoksilla voidaan sanoa olevan merkittävä vaikutus tukiohjelman hyödyntämiseen, erityisesti silloin kun muutoksilla on vaikutus tuen määrään. Tasapainoisempaa hankkeiden jakautumista tukiohjelmassa voidaan tavoitella arvioimalla erityisesti muutosten taloudellista vaikutusta tarkasti hankkeisiin kohdistuvien tukikelpoisten kustannusten kannalta ja toteuttamalla muutokset porrastetusti, jolloin tuensaajille ei syntyisi kynnystä aloittaa hanketta ja tukiohjelman tavoitteiden saavuttaminen rakennettujen verkkojen määrän sekä liittymämäärien osalta etenisi odotetusti. Tällöin vältyttäisiin HE 2/2017 aiheuttamalta pullonkaulalta tukihakemusten ja verkon rakentamisen osalta, ja hanke etenisi odotetusti ja ennakoitavasti vuodesta toiseen.

5.3.3 Laajakaistatukiohjelman tulleet hakemukset ja peruuntuneet hankkeet

Laajakaistatukiohjelman aikana yhteensä 237 hankkeeseen on haettu valtion -tai ELY-hankerahoituksen jakamaa laajakaistatukea. Tukipäätöksen näistä hankkeista on saanut 211 kappaletta (Taulukko 5). Tukipäätöksen on saanut hankkeissa keskimäärin 89 prosenttia tukea hakeneista hankkeista. Tukipäätöksen saamisen jälkeen peruuntuneita hankkeita on ollut valtion tukea hyödyntäneissä hankkeissa 19 kappaletta, ja 1 kappale ELY-hankkeen rahoitusta hyödyntäneissä hankkeissa. Yhteensä peruuntuneita hankkeita tukipäätöksen saamisen jälkeen oli 20 kappaletta. Tukipäätöksen saamisen jälkeen hankkeista on keskimäärin peruuntunut erinäisistä syistä 9 prosenttia.

	Tuki-hakemuksia saapunut	Tuki-päätöksen saaneet	Tuki-päätöksen saaneet (%)	Peruuntuneet hankkeet tukipäätöksen jälkeen	Peruuntumisprosentti tukipäätöksen saaneista
Valtion tuki	192 kpl	169 kpl	88 %	19 kpl	11 %
ELY-keskus	45 kpl	42 kpl	93 %	1 kpl	2 %
Koko hanke	237 kpl	211 kpl	89 %	20 kpl	9 %

Taulukko 5: Laajakaistatukiohjelman aikana myönnetyt tukipäätökset ja peruuntuneet hankkeet.

Myönteisen tukipäätöksen on saanut keskimäärin yhdeksän hanketta kymmenestä. Myönteisen tukipäätöksen saantiprosenttia voidaan pitää korkeana.

Tukipäätöksen jälkeen peruuntuneiden hankkeiden peruuntumisen syitä on erilaisia. Pääasiallisena syynä oli tuenhakijan omalla ilmoituksella tapahtunut hankkeen peruminen. Viisi hanketta peruuntui kunnan päätettyä olla osallistumatta kuntaosuudella hankkeisiin ja vain yksittäisiä hankkeita peruttiin tukihakemuksen puutteellisten tietojen vuoksi. Kuntaosuudesta kieltäytyneet kunnat sijaitsevat Keski-Suomessa sekä Pohjois-Savossa.

Tukipäätöksen saantiprosentin perusteella tuen hakemisen prosessi on onnistunut ja asianmukaista ohjeistusta on saatu riittävästi. Tukipäätöksen jälkeen on suhteellisen vähän peruuntuneita hankkeita, joista suurimmassa osassa syynä on ollut tuenhakijan oma päätös hankkeen peruuntumisesta. Tukiviranomaisen toiminnan sujuvuutta hakemusten käsittelyvaiheessa selvitettiin lisäksi kyselytutkimuksen avulla, josta tarkempi kooste löytyy kappaleesta 5.7

5.3.4 Tukikelpoisten kustannusten osuus hankkeissa

Valtion tuella toteutetussa hankkeissa arvioidut kokonaiskustannukset ja toteutuneet kustannukset sekä arvioidut tukikelpoiset kustannukset ja toteutuneet tukikelpoiset kustannukset on eritelty seuraavaan taulukkoon (Taulukko 6). Taulukkoon on eritelty vain ne hankkeet, joista sekä arvioidut että toteutuneet kokonaiskustannukset ovat saatavilla.

Tuki-päätöksen antovuosi	Hankkeiden arvioidut kokonaiskustannukset (€)	Tukikelpoiset kustannukset tukipäätöksessä (€)	Toteutuneet kokonaiskustannukset (€)	Toteutuneet tukikelpoiset kustannukset (€)
2011	3 009 002 €	1 388 412 €	3 228 703 €	1 726 536 €
2012	19 163 575 €	11 830 599 €	27 802 997 €	20 077 353 €
2013	53 531 808 €	27 863 548 €	41 382 498 €	25 961 794 €
2014	82 295 922 €	44 413 646 €	65 750 889 €	34 642 322 €
2015	11 346 252 €	5 761 751 €	12 717 669 €	5 091 037 €
2016	3 721 956 €	1 449 611 €	2 771 876 €	1 251 099 €
2017	1 453 705 €	992 883 €	2 185 762 €	865 661 €
2018	30 611 355 €	22 379 353 €	31 926 426 €	18 934 372 €
2019	101 327 775 €	58 310 696 €	66 318 594 €	42 561 163 €
Yhteensä	306 461 349 €	174 390 498 €	254 085 414 €	151 111 337 €

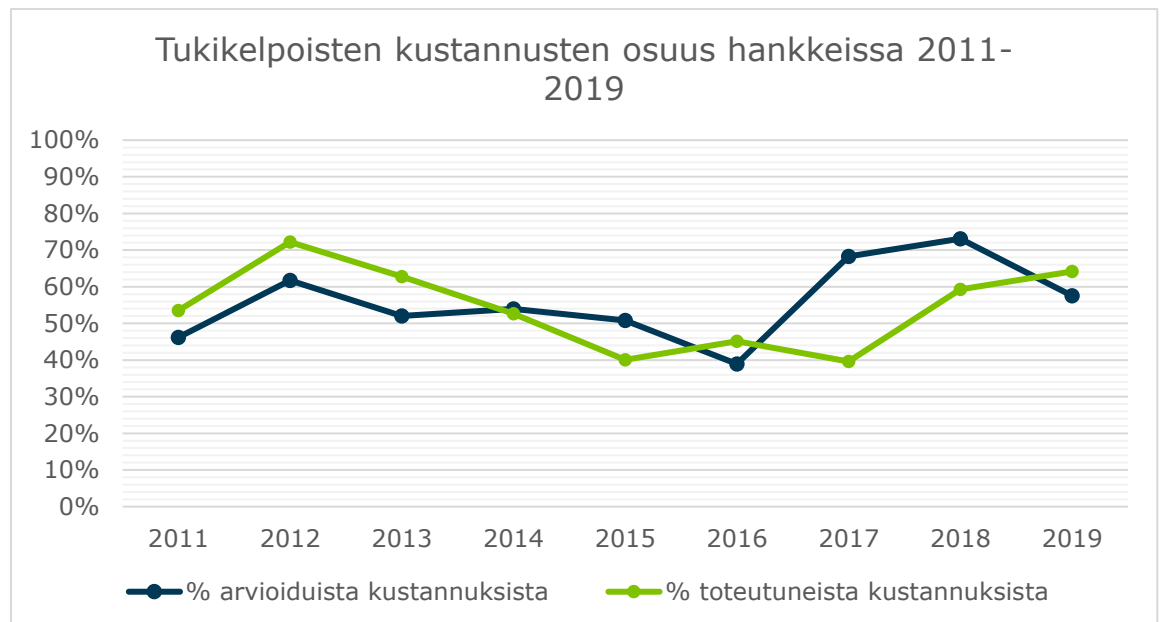
Taulukko 6: Arvioitujen ja toteutuneiden kokonaiskustannusten ja tukikelpoisten kustannusten osuudet valtion tukiohjelmalla hyödyntäneiden ja toteutuneiden hankkeiden osalta.

4.1.2023

Tukikelpoisten kustannusten osuus tukipäätöksen arvioiduista kustannuksista on noin 57 % ja toteutuneista kustannuksista noin 59 %. Valtion tukiohjelmalla koskevan vuoden 2017 lopulla voimaan tulleen laajakaistalain muutoksen vaikutus suoraan tukikelpoisiin kustannuksiin on ollut noin 10 %. Vuosien 2011–2017 välillä hankkeiden toteutuneiden tukikelpoisten kustannusten osuus toteutuneista kokonaiskustannuksista on ollut noin 52 prosenttia, kun vuosina 2018–2019 osuus on kasvanut noin 62 prosenttiin. Tarkemmin vuositason tukikelpoisten kustannusten osuutta voi seurata alla olevasta kuvasta (Kuva 5). Lisäksi vuosien 2018–2019 välillä on rakennettu vuositasolla merkittävästi enemmän valokuituliittymiä kuin 2011–2017. Rakennettujen valokuituliittymien määrän kehittyminen on esitetty kappaleessa 5.1 Laajakaistalain muutoksella on siis ollut merkittävä vaikutus liittymämäärien kasvuun, sillä tuet ovat kohdistuneet enemmän liityntäverkkojen kuin runkoverkkojen rakentamiseen. Laajakaistatukiohjelman tavoitteiden saavuttamisen osalta muutos on ollut positiivinen.

Kuvaajassa (Kuva 5) on esitetty tukikelpoisten kustannusten suhteelliset osuudet hankkeista vuosittain. Osuus vaihtelee vuosittain, johtuen esim. erilaisista hankkeista ja tukiohjelmalla koskevista säädöksistä, joiden vuoksi hankkeet ovat kohdistuneet tiettyyn verkon osuuteen.

Kuva 5: Tukikelpoisten kustannusten suhteelliset osuus hankkeiden arvioiduista ja toteutuneista kustannuksista 2011–2019.

Valtion tukiohjelmalla hyödyntäneissä hankkeista 54 kpl (38 % hankkeista) toteutuneet tukikelpoiset kustannukset ovat kasvaneet tukipäätöksessä arvioiduista tukikelpoisista kustannuksista. Koska maakuntaliitto on tukipäätösvaiheessa määrittänyt maksimimäärän maksettavalle tuelle, ei tukiohjelmassa määritettyä valtion tukea ole maksettu toteutuneiden tukikelpoisten kustannusten mukaan, vaan enintään tukipäätöksessä määritettyjen osuuksien mukaan.

Maakuntaliiton määrittämää hankekohtaista tuen maksimimäärän asettamista tulisi tarkastella, sillä osassa hankkeista toteutuneet tukikelpoiset kokonaiskustannukset ovat kasvaneet arvioituja suuremmiksi. Laajemmin toteutettua verkkoa ei voida tukea valtion toimesta toteutuneiden tukikelpoisten kustannusten mukaan, vaikka rakennettu verkko täyttäisi tukikelpoisuuden kriteerit. Tuen maksaminen perustuen tukipäätöksen arvioituihin tietoihin ei osaltaan tue laajakaistatukiohjelmalle asetettua laajakaista kaikille -tavoitetta, kun osalle toteutuneista tukikelpoisista kustannuksista ei makseta tukea. Tämä voi lisäksi johtaa osaltaan siihen, että tukihakemuksissa kustannukset arvioidaan reilusti suuremmiksi kuin realistinen odotus on, jotta tuensaaja saa varmistettua mahdollisimman suuren tukimäärän hankkeelle. Arvioiduissa tukikelpoisissa kustannuksissa voidaan nähdä selkeä kasvu vuosien 2017 ja 2018 aikana, kun taas toteutuneet kustannukset ovat jääneet merkittävästi pienemmiksi. Lisäksi riskinä on, että tuensaajayritykset, joiden hankkeiden kustannukset ovat kasvaneet arvioitua suuremmiksi, joutuvat tukeutumaan muuhun rahoitukseen rakentamisen loppuunsaattamiseksi, jolloin rahoitusta haetaan kunnalta tai vapailta markkinoilta kunnan takaamana, mikä itsessään kasvattaa kuntien taloudellista kokonaisvastuuta kyseisissä hankkeissa. Mahdollistamalla tukikelpoisten kustannusten uudelleenarvioinnin tukien maksuvaiheessa, parannettaisiin tukiohjelman joustavuutta ja käytettävyyttä tuen käyttäjälle, ja vähennettäisiin samalla tuensaajan ja välillisesti myös kunnan taloudellista riskiä toteutetusta hankkeesta.

5.4 Hankkeiden kustannusten jakautuminen eri osapuolille

5.4.1 ELY-hankkeen rahoitusta hyödyntäneiden hankkeiden kustannusten jakautuminen

ELY-hankerahoituksen osalta vain muutamasta hankkeesta on tiedossa arvioidut kokonaiskustannukset. Hankkeiden toteutuneita kokonaiskustannuksia ei ole tiedossa. Kappaleen 5.3.1 taulukossa (Taulukko 3) on esitetty ELY-hankkeen rahoituksella rakennettujen hankkeiden kustannusjako sekä hankemäärät vuosittain.

5.4.2 Valtion tukea hyödyntäneiden hankkeiden kustannusten jakautuminen

Tuki-päätöksen antovuosi	Hankkeiden arvioidut kokonaiskustannukset (€)	Myönnetty valtion tuki (€)	Kunnan rahoituksen osuus (€)	Tuensaajalle kohdistuneet kustannukset (€) HUOM! Laskennallinen arvio
2011	3 009 002 €	554 152 €	554 152 €	1 900 698 €
2012	19 163 575 €	6 045 645 €	1 717 538 €	11 400 392 €
2013	53 531 808 €	14 341 750 €	3 361 050 €	35 829 008 €
2014	82 295 922 €	21 874 173 €	6 317 408 €	54 104 341 €
2015	11 346 252 €	2 645 037 €	783 465 €	7 917 750 €
2016	3 721 956 €	814 887 €	141 856 €	2 765 213 €
2017	1 453 705 €	462 188 €	195 836 €	795 681 €
2018	30 611 355 €	8 058 874 €	6 087 439 €	16 465 042 €
2019	101 327 775 €	17 216 435 €	16 002 443 €	68 108 897 €
Yhteensä	306 461 349 €	72 013 141 €	35 161 187 €	199 287 021 €

Taulukko 7: Valtion tukea hyödyntäneiden rakennettujen hankkeiden arvioidut kustannukset eri osapuolille (tukipäätöksistä).

4.1.2023

Taulukkoon 7 (Taulukko 7) on koostettu tukiohjelman kuuluneiden hankkeiden tukipäätöksistä koostetut tiedot. Taulukosta selviää viimeisen tukipäätöksen antamisen vuoden mukaisesti jaotellut arvioidut kokonaiskustannukset ja niiden jakautuminen eri osapuolien välille. Taulukossa ei ole esitetty hankkeille saatua muuta julkista tukea, joka voi olla esimerkiksi kunnan antaman takauksen tai lainan julkisen tuen osuudeksi laskettu määrä. Tukipäätösvaiheessa hankkeille on lisäksi arvioitu kohdistuvan noin 3,8 miljoonaa euroa EU:n maaseuturahaston tukea ja muuta julkista tukea noin 3,4 miljoonan euron arvosta.

Tuki-päätöksen antovuosi	Toteutuneet kokonaiskustannukset (€)	Maksettu valtion tuki (€)	Kunnan rahoituksen osuus (toteutuneet) (€)	Tuensaajalle kohdistuneet kustannukset (€) HUOM! Laskennallinen arvio
2011	3 624 047 €	520 291 €	520 291 €	2 583 465 €
2012	27 802 997 €	5 848 373 €	1 637 851 €	20 316 773 €
2013	41 382 498 €	12 169 179 €	2 973 996 €	26 239 323 €
2014	65 750 889 €	16 922 054 €	4 951 416 €	43 877 419 €
2015	12 717 669 €	2 371 141 €	708 707 €	9 637 821 €
2016	2 771 876 €	697 336 €	125 642 €	1 948 898 €
2017	2 185 762 €	405 197 €	168 460 €	1 612 105 €
2018	40 020 208 €	6 432 727 €	4 978 631 €	28 608 850 €
2019	66 318 594 €	14 085 347 €	13 044 169 €	39 189 078 €
Yhteensä	262 574 541 €	59 451 645 €	29 109 163 €	174 013 733 €

Taulukko 8: Valtion tukea hyödyntäneiden hankkeiden toteutuneet kustannukset eri osapuolille (maksupäätöksistä).

Taulukko 8 koostaa hankkeiden toteutuneiden kustannusten jakautumisen eri osapuolille. Tuensaajalle kohdistuneet kustannukset perustuvat laskennalliseen arvioon. Esitettyjen tukien lisäksi hankkeille on arvioitu kohdistuneen yhteensä noin 16,29 miljoonaa euroa muuta julkista tukea, jotka voivat sisältää EU:n maaseuturahaston tukea, kunnan myöntämiä lainoja, takauksia tai pääomasijoituksia. Kyseisessä arviossa tulee huomioida, että julkiseksi tueksi on esim. kunnan myöntämien lainojen kohdalla arvioitu tuensaajan samaa laskennallinen hyöty verrattuna yksityisiltä rahoituslaitoksilta saatavaan lainaan, jolloin muu julkinen tuki ei suoraan kuvaa hankkeeseen kohdistuvaa rahoitusmäärää.

Kaikkien hankkeiden yhteenlasketuista toteutuneista kokonaiskustannuksista valtio on tukenut hankkeita noin 23 % osuudella, kunnan rahoituksen osuuden ollessa 11 % ja tuensaajalle kohdistuneet kustannukset noin 66 %.

5.4.3 Kustannusten jakautuminen

Hankkeiden toteutuneet kustannukset ovat keskimäärin laskeneet tukihakemuksissa arvioiduista kustannuksista. Useimmiten kustannusero johtuu siitä, että verkkoa on rakennettu vähemmän kuin hankkeen alussa on arvioitu rakennettavaksi. Keskimäärin tukikelpoiset kustannukset ovat laskeneet samassa suhteessa kuin arvioidut kokonaiskustannukset. Näin ollen valtion ja kunnan lakisääteiset osuudet

ovat myös laskeneet. Hankkeissa, joissa kustannukset ovat kasvaneet, eivät lakisääteiset osuudet kasva, jolloin tuensaajalle kohdistuu enemmän kustannuksia kuin alussa on budjetoitu. Tällöin tuensaajayrityksellä voi olla tarve lisärahoitukselle, joka voi kohdistua lopulta kunnan talousrasitteeksi.

Kunnan rahoituksen osuus valtion tukea hyödyntäneissä hankkeissa on ollut noin 29,1 miljoonaa euroa (Taulukko 8). Osa tuensaajayrityksistä on tarvinnut lisärahoitusta oman osuutensa osalta. Osa lisärahoituksesta on haettu kunnalta, esimerkiksi lainojen, takausten, pääomasijoitusten tai suorien avustusten muodossa. Kyseisillä rahoituksilla on suora vaikutus kunnan taloudelliseen kokonaisvastuuseen hankkeiden kustannuksista, eikä kunnan rahoituksen lakisääteinen osuus täten kuvaa suoraan hankkeiden aiheuttamaa talousrasitusta kunnille.

Jälkiarvioinnin yhteydessä tehdyn kunnille kohdistetun kyselytutkimuksen mukaan 37 kuntaa on tukenut tuensaajayritystä tai osuuskuntaa oman kuntaosuutensa lisäksi. 12 kuntaa on ilmoittanut lainoittaneensa tuensaajayritystä, 23 kuntaa ilmoitti taanneensa yrityksen lainoja ja 16 kuntaa on ilmoittanut tehneensä pääomasijoituksia tuensaajayritykseen. Kunnan antaman lisärahoituksen erilaisten tukimekanismien käytön tiedot on esitetty kuvassa 8 (Kuva 8).

Valtiontalouden tarkastusviraston tekemässä Laajakaistarakentamisen tukeminen - jälkiseurantaraportissa (8/2016) mainittiin seuraavaa: "Tarkastusviraston havaitsi jälkiseurannassa, että kuntien tuki on ollut kokonaisuudessaan hyvin merkittävää sellaisille tuensaajille, joiden tulos oli ollut jatkuvasti tappiollinen vuosina 2015–2018. Kahdeksantoista kuntaa oli antanut tällaisten tuensaajien puolesta takauksia yhteensä lähes 43 miljoonaa euroa, kahdeksan kuntaa oli hankkinut tuensaajien osakkeita yhteensä noin 2 miljoonalla eurolla ja yhdeksän kuntaa oli antanut tuensaajille muuta taloudellista tukea lähes 10 miljoonaa euroa. Luvut eivät ole tarkkoja."

Kuntien tuki on ollut lisäksi erityisen merkittävää niille tuensaajayrityksille, jotka on perustettu valokuituhankkeiden toteuttamista varten, kuten osuuskunnat.

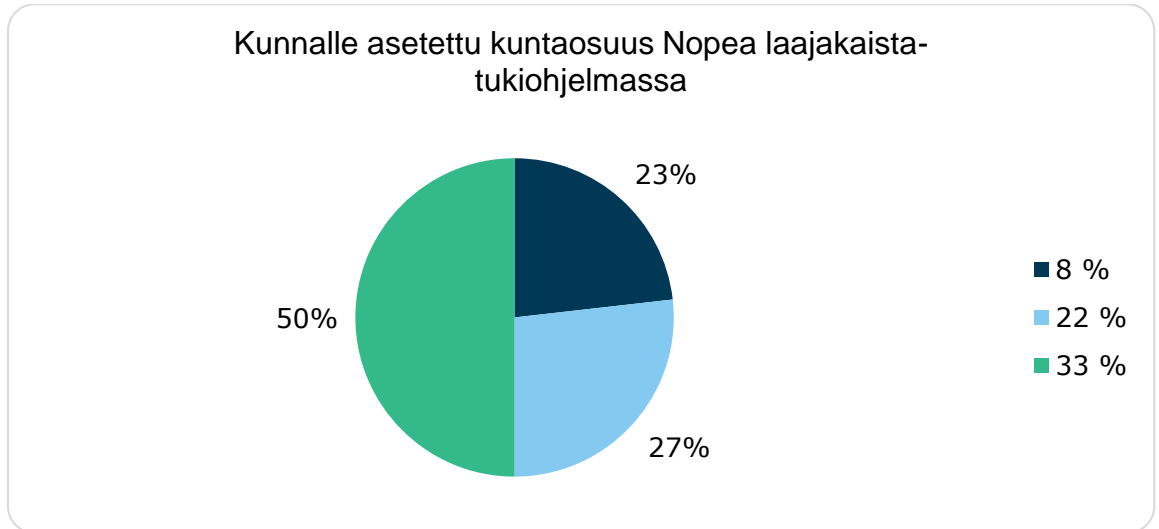
Kyselytutkimus ja VTV:n päivitetty tarkastusraportti (2020) päättyvät samaan lopputulokseen: kuntien hankkeisiin kohdistama taloudellinen tuki on ollut kokonaisuudessaan merkittävää. VTV:n tarkastusraportin mukaan yhteensä 55 miljoonan euron arvosta myönnetty lisärahoitukset tai muut taloudelliset tuet muuttavat eri osapuolille kohdistuvan taloudellisen vastuun jakautumista merkittävästi. Kuntien taloudellisen kokonaisvastuun voidaan arvioida nousevan taulukon (Taulukko 8) 29,1 miljoonasta eurosta yhteensä 84,1 miljoonaan euroon. Summa on yli 30 % toteutuneista kokonaiskustannuksista.

On tärkeää tunnistaa, että kaikki kuntien myöntämät lisärahoitukset eivät ole automaattisesti johtaneet kunnalle kohdistuneisiin taloudellisiin menetyksiin. Kyselytutkimuksessa 12 kuntaa ilmoitti, että kunnille ei ole aiheutunut taloudellisia menetyksiä lisärahoituksesta johtuen. Osa kunnista myös hyötyy lisärahoituksesta esim. lainoista ja lainatakauksista saatavien korkojen tai takausprovisioiden muodossa.

5.5 Tukiohjelman vaikutukset kuntiin ja tuensaajiin

5.5.1 Kuntien maksuosuusluokat, hankkeen suosio ja kunnan omistusosuus tuensaajayhtiöissä

Kuva 6: Kyselyyn vastanneiden kuntien maksuluokkien jakauma.

Maksuosuusluokka v.2010	Kunnat maksuosuusluokittain	Jako prosentteina
8 %	37	10,8 %
22 %	58	17,0 %
33 %	247	72,2 %
Yhteensä	342	100,0 %

Taulukko 9: Kuntien maksuosuusluokat v. 2010 laajakaistatukilain mukaan.

Kuvaan (Kuva 6) on koostettu kyselyyn vastanneiden kuntien maksuluokat. Kyselyyn vastanneista kunnista 50 % kuuluu 33 prosentin maksuluokkaan, 27 % 22 prosentin maksuluokkaan ja 23 % 8 prosentin maksuluokkaan. Kyselyn vastaajajoukko vastaa kohtuullisen hyvin maksupäätöksen saaneiden hankkeiden kuntaosuusluokkajakoa (Taulukko 9). Taulukko 9 on koostettu alkuperäinen kuntaosuuden maksuosuusluokkajako. Verrattuna nykyiseen maksuosuusluokkajakoon, pienimpien kuntaosuuksien määrät ovat nousseet muutamilla prosentteilla ja 33 prosentin kuntaosuusluokan osuus kaikista kunnista on vähentynyt noin viidellä prosentilla, eli kuntaosuuden prosentuaaliset suuruudet ovat pienentyneet hieman alkuperäisestä jaosta, ja painottuneet 33 prosentin luokasta hieman enemmän 22 prosentin ja 8 prosentin luokkiin.

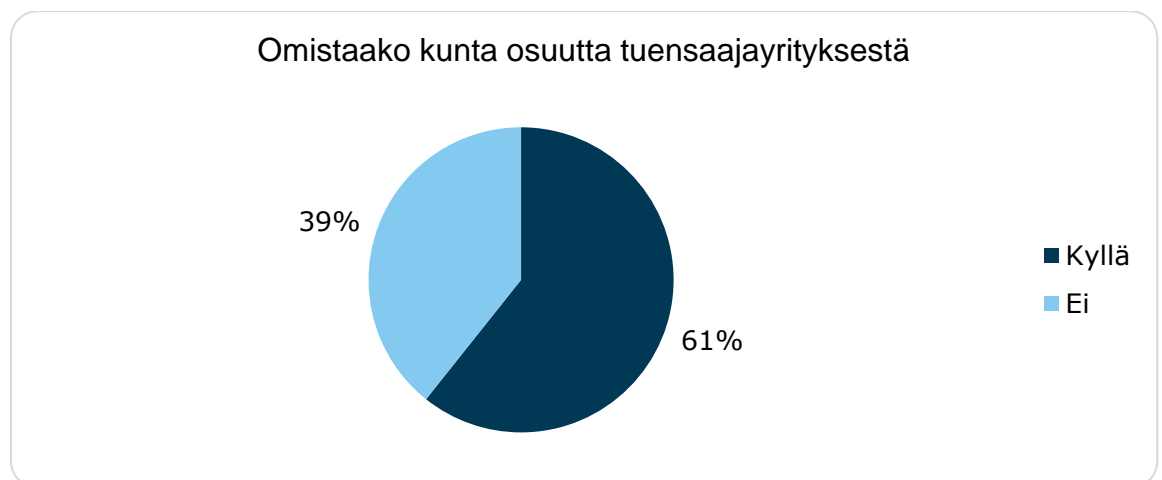
Maksuosuusluokka	Maksupäätöksen saaneet hankkeet maksuluokittain (Nopea laajakaista + ELY-hankkeet) (kpl)	Osuus (%)	Hankkeita / maksuosuusluokan kunta
8 %	60	33,0 %	1,62
22 %	44	24,1 %	0,76
33 %	78	42,9 %	0,32
Yhteensä	182	100 %	

Taulukko 10: Maksupäätöksen saaneet tukihankkeet kuntaprosentin mukaan.

Maksupäätöksen saaneet hankkeet maksuosuusluokittain on eritelty taulukossa 8. Hankkeita on ollut määrällisesti eniten 33 prosentin maksuosuusluokan kunnissa, toiseksi eniten 8 prosentin maksuosuusluokissa ja vähiten 22 prosentin maksuosuusluokan kunnissa. Vertailtaessa hankemäärää suhteessa kuntien määrään maksuosuusluokassa saadaan tarkempaa analyysiä hankkeen suosiosta kunnittain.

Merkille pantavaa on, että Nopea laajakaista -hanke on ollut erittäin suosittu 8 prosentin maksuosuusluokan kunnissa suhteessa esimerkiksi 33 prosentin maksuosuusluokan kuntiin. Taulukon 10 viimeiseen sarakkeeseen on koostettu hankemäärä kunkin maksuosuusluokan kunnassa vuoden 2010 kuntaosuusjaolla. 8 prosentin kunnissa on ollut keskimäärin 1,62 hanketta per kunta, 22 prosentin kunnissa on ollut 0,76 hanketta per kunta ja 33 prosentin kunnissa ainoastaan 0,32 hanketta per kunta.

33 prosentin kunnissa hanke on ollut selvästi epäsuosittumpaa verrattuna pienempiin maksuluokkiin. Taulukkojen perusteella voidaan todeta, että kunnan maksuosuusluokalla on selvää vaikutusta hankkeen toteutumisen todennäköisyyteen kunnassa. Hankkeet ovat olleet keskimäärin 5 kertaa suosittumia 8 prosentin kunnissa verrattuna 33 prosentin kuntiin. 8 prosentin kunnissa toteutetaan keskimäärin jopa useita hankkeita. Kuntaosuudella vaikuttaa olevan selvä vaikutus hankkeen toteutumisen todennäköisyyteen kunnassa.

Kuva 7: Kyselyyn vastanneiden kuntien omistusosuudet tuensaajayrityksistä.

Kuvaan 7 on kerätty kyselyyn vastanneiden kuntien omistusosuuden yleisyys tuensaajayhtiöstä. Kyselyyn vastanneista kunnista 7 omistaa tuensaajayrityksen sataprosenttisesti. Kyselyyn vastanneet kunnat omistavat keskimäärin tuensaajayrityksistä 26 prosenttia. Kunnan omistajuus tuensaajayhtiössä saattaa osaltaan kasvattaa kuntiin kohdistuvia riskejä, jos kunta on mukana valokuituyhtiössä omistajana sekä maksaa hankkeeseen kuuluvaa lakisääteistä kuntaosuutta. Osassa hankkeista kunta on lisäksi osallistunut tuensaajayrityksen rahoittamiseen antamalla lainaa, takaamalla muita lainoja tai pääomittamalla yhtiötä.

5.5.2 Kuntaosuuden ja kuntien myöntämien lisätukien vaikutukset kuntatalouteen

Kyselyssä kartoitettiin kuntaosuuden vaikutuksia kunnan taloudelliseen tilanteeseen. Kuntakyselyn kohdassa 5 pyydettiin kunnilta arviota kuntaosuuden vaikutuksista kunnan taloudelle. Kuntakyselystä kerätyt tiedot kuntaosuuden vaikutuksista olivat osin vääristyneitä, sillä kunnista harva vastasi kyselyyn oikein arvioiden *ainoastaan* kuntaosuuden vaikutuksia kunnan taloudelliseen tilanteeseen. Tästä syystä aihetta käsitellään kyselyn avovastausten perusteella, eikä tarkkoja prosenttiosuuksia vaikutuksista esitetä. Seuraavaan taulukkoon (Taulukko 11) on kerätty mainintoja kyselyn avovastausten sisällöstä.

Asukkaille ja yrityksille syntynyt hyöty on sopivassa suhteessa kunnan maksuosuuteen.
Kunnan maksuosuudet ovat useita satoja tuhansia euroja, mikä on pienelle kunnalle iso kuorma.
Kunta maksaa vuosittain n. 60.000 euroa toimijalle, kun liittyjiä ei ole tarpeeksi, jotta toimija saisi lainan lyhennykset maksettua.
Kuntaosuudet ovat olleet pienehköjä alle 100 000 euroa.
Valokuituverkon rakentamiseen kunta on sitoutunut taloudellisesti seuraavasti: - lainojen takaukset 6,1 miljoonaa euroa - tuet ja sijoitetun vapaan pääoman sijoitukset yhteensä 2,198 miljoonaa euroa.
Kunnan reilu 200 000 € investointi laajakaistaverkon rakennuttamiseen on tullut moninkertaisena takaisin elinvoiman vahvistumisen kautta.
Kaupunki antoi yhtiön lainoille omavelkaisen takauksen.
Kunnan maksamat kustannukset laajakaistarakentamiseen ovat olleet 2 899 000 € joka on iso panostus ja rasite kunnan talouteen.
Varsinaisella kuntaosuudella (aikanaan noin 414 000 euroa) ei ole ollut suurtakaan vaikutusta kunnan talouteen. Sen sijaan hankkeen kokonaisrahoituksella on ollut hyvinkin erilaisia vaikutuksia kaupungin talouteen.

Kunnan velka taakka lisääntyi huomattavasti kunta osuuksien ja kunnan osuuskunnalle ja omalle konserni yhtiölle myöntämien lainojen sekä takausten vuoksi. Tämä johti kuntakonsernin talouslukujen menemisen lähes kriisikunta kriteerien tasolle. Kunnan maksamien kunta osuuksien sekä myöntämien lainojen ja takausten arvo oli n. 1000 €/asukas.

Kunnan onneksi [Tuensaajan nimi] on alkuvuosien hankalien vaiheiden jälkeen onnistunut kääntämään toimintansa voitolliseksi ja suorittanut jokaisen lainaerän maksun ajallaan, joten vaikuttaa että kunnan riski rahoittajana ei realisoidu vaan kunta saa jopa pientä tuloa takaus ja laina proviisioiden kautta.

Kunta on joutunut takaamaan Valokuituyhtiön lainoja.

Laitettu kunnan omarahoitussuus on lopulta merkitykseltään pienehkö saatuun hyötyyn nähden. Enemmän on taloudellista merkitystä ja riskiäkin ehkä annetuilla takausvastuilla.

Kuntaosuus on toki pois kunnan muusta käyttövarasta, joten kassavaikutus negatiivinen. Kunnan talouden vahva tilanne mahdollisti kuntaosuuden ilman isompaa talouden heikennystä.

Taulukko 11: Kyselytutkimuksen kooste tukiohjelman taloudellisista vaikutuksista kuntiin.

Kyselyn perusteella osalle kunnista syntyi jonkin verran negatiivisia taloudellisia vaikutuksia kuntaosuuksien suuruudesta. Kuntaosuutta pidettiin suurena erityisesti useissa pienemmissä kunnissa, joiden taloudellista tilaa arvioitiin kyselyn avovastauksissa jo valmiiksi heikoksi. Useat negatiivisia vaikutuksia vastauksissaan korostaneet kunnat arvioivat toisaalta negatiivisia vaikutuksia syntyneen erityisesti muista syistä, kuin lakisääteisestä kuntaosuudesta. Negatiiviset vaikutukset liittyvät erityisesti muihin tuensaajille annettuihin kunnan tukimekanismeihin, kuten lainantakauksiin, pääomituksiin ja lainoihin.

Negatiivisia vaikutuksia arvioitiin syntyneen lainantakauksista tai lainoista, joita tuensaajayhtiö ei ollut kyennyt lyhentämään tavoiteajassa. Lainojen, takauksien ja pääomasijoitusten yleisyys kunnissa hankkeeseen liittyen on esitetty kuvassa 8. Taulukkoon 11 tiivistettyihin vastauksiin on nostettu erityisesti muutamia, erityisen hankalaan tilanteeseen joutuneita kuntia. Näiden kuntien taloudelliset ongelmat ovat syntyneet erityisesti lainojen takausvastuiden myötä. Lainojen takaussummat ovat usean kunnan osalta nousseet useisiin miljooniin euroihin, joiden kautta valokuituyhtiöiden taloudelliset riskejä on siirtynyt kuntien takausvastuiden kautta kunnille. Riski on langennut kunnan maksettavaksi muutamissa tapauksissa, jolla on ollut merkittävää vaikutusta yksittäisen kunnan taloudelle.

Ei vaikutusta- vastanneet kunnat arvioivat tukiohjelman tuottaneen kuntaan sopivassa suhteessa sekä palveluita että hyötyjä asukkaille. Investointia pidettiin yleisesti sopivana suhteessa kunnan maksuosuuteen. Osa kunnista piti kunnan rahoitusosuutta pienenä saatuun hyötyyn nähden, mutta arvioivat, että enemmän taloudellista riskiä ja menetyksiä voisi olla mahdollisilla takauksilla ja lainoituksella tuensaajille.

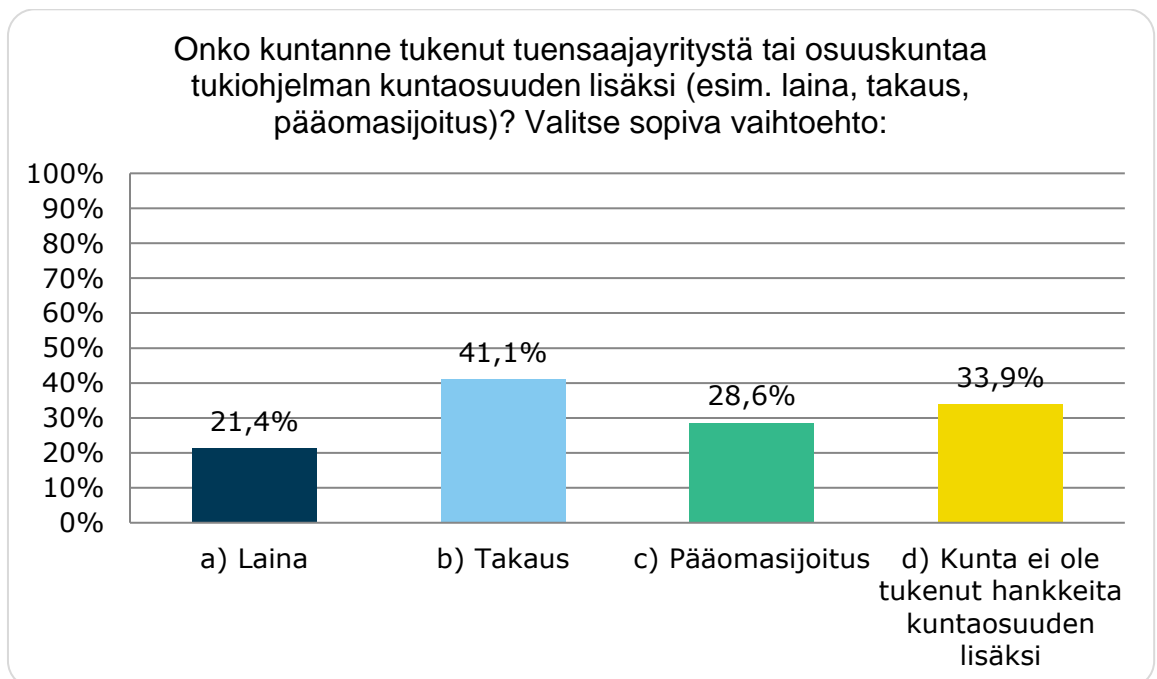
Positiivisia vaikutuksia korostaneet kunnat näkivät tukiohjelman pienentäneen kunnan alijäämän määrää suhteessa aikaisempaan, kun tukiohjelmalla nähtiin olleen

4.1.2023

vaikutuksia parantuneisiin elinkeinoelämän mahdollisuuksiin kunnassa. Lisäksi kunnissa tunnistettiin, että hankkeessa toteutettuja valokuituverkkoja ei olisi saatu toteutettua maaseutumaiseen kuntaan markkinaehtoisella rakentamisella.

Yleisesti kunnille kohdistuneet taloudelliset vaikutukset vaihtelevat suuresti eri kuntien välillä. Suurella osalla kunnista hankkeesta ei ole kyselyvastausten perusteella koitunut merkittävää taloudellista vaikutusta kunnan taloudelle. Osa kunnista on maksanut ainoastaan kuntaosuuden, jonka jälkeen verkot on toteutettu kuntaan ilman muunlaisia kunnan panostuksia hankkeeseen. Vaihtelun taustalla on verkkojen toteuttajien vaihteleva taloudellinen asema. Niillä, joille on syntynyt vaikeuksia, yhtiöiden kassavirta on ollut riittämätön kustantamaan lainanlyhennyksiä, ja mahdolliset lainantakausvastuut ovat langenneet kuntien maksettavaksi.

Kuva 8: Kunnan tukimekanismit tuensaajayritykselle kuntaosuuden lisäksi.

Kuvassa 8 on esitetty kuntien muut tukimekanismit, joilla kunnat ovat tukeneet tuensaajayrityksiä. Kyselyssä kerätyn aineiston mukaan ainoastaan 34 prosenttia kunnista ei ole tukenut tuensaajayritystä muulla kuin lakisääteisellä kuntaosuudella. 66 prosenttia kunnista on kyselyn perusteella tukenut kuntia myös muuten, esimerkiksi lainoittamalla suoraan, takaamalla tuensaajayrityksen lainoja tai tekemällä pääomasijoituksia yritykseen. Kuntien tuensaajayritysten tukeminen myös muilla keinoin, kuin lakisääteisellä kuntaosuudella, on kyselyn perusteella merkittävän yleistä. Tällöin kuntaan kohdistuvat välilliset taloudelliset riskit ovat kasvaneet merkittävästi. Kyselyn perusteella kuntiin kohdistuneet erityisen merkittävät, usein miljoonaluokkaa olevat, taloudelliset menetykset ovat koituneet juuri kunnan takaamista lainoista.

Kyselyn vastausten mukaan kunnat ovat myöntäneet lainoja yhteensä noin 27 miljoonan euron arvosta, antaneet takauksia noin 4,3 miljoonan arvosta ja tehneet pääomasijoituksia tai ostaneet tuensaajayrityksen osakkeita yhteensä noin 0,9 miljoonan euron arvosta. 60 prosenttia kyselyyn vastanneista kunnista ilmoitti, että kuntaosuuden lisäksi annetut rahoitukset eivät ole aiheuttaneet kunnalle taloudellisia menetyksiä.

Kunnan roolia on kasvattanut tukiohjelman sisäinen roolitus. Valtion maksaman tuen määrä ei kasva, vaikka hankkeen tukikelpoiset kustannukset nousevat alkuperäisistä arvioiduista tukikelpoisista kustannuksista. Näitä summia on kuvattu kappaleen 5.3.4 taulukossa (Taulukko 6). Valtiontuen osuus pienenee myös sitä mukaa, jos hanke saa muuta julkista tukea, ja tuki-intensiteetti ylittää 100 prosenttia. Tuki-intensiteetti pienenee myös sitä mukaa, jos kunta päättää asettaa takauksia tuensaajayrityksen lainoihin, jotka parantavat vapailta markkinoilta saatavien lainojen lainaehdoja tuensaajayrityksen kannalta. Tällöin takauksesta koituva rahallinen hyöty tuensaajayritykselle lasketaan muuksi julkiseksi tueksi, ja se voi joissain tapauksissa pienentää tuensaajayrityksen valtiontuen osuutta, mikäli tuki-intensiteetti ylittää 100 prosenttia. Lainansaannin ehtona oleva takaus saattaa joissain tapauksissa aiheuttaa suoria tukimenetyksiä tuensaajalle valtiontuen maksupäätösvaiheessa.

Kuntaosuuden lisäksi kunnalle koituvat lisäkulut esimerkiksi lainojen takauksesta kasvattaa kunnan taloudellista vastuuta hankkeesta. Kuntaosuus yhdistettynä kunnan myöntämiin mahdollisiin lisätukiin ja omistusosuuteen tuensaajayrityksessä kasvattavat yhdessä kunnalle kohdistuvaa taloudellista riskiä, joka kuntien tulisi tukiohjelmaan liittyen tiedostaa.

5.5.3 Muut vaikutukset kuntiin

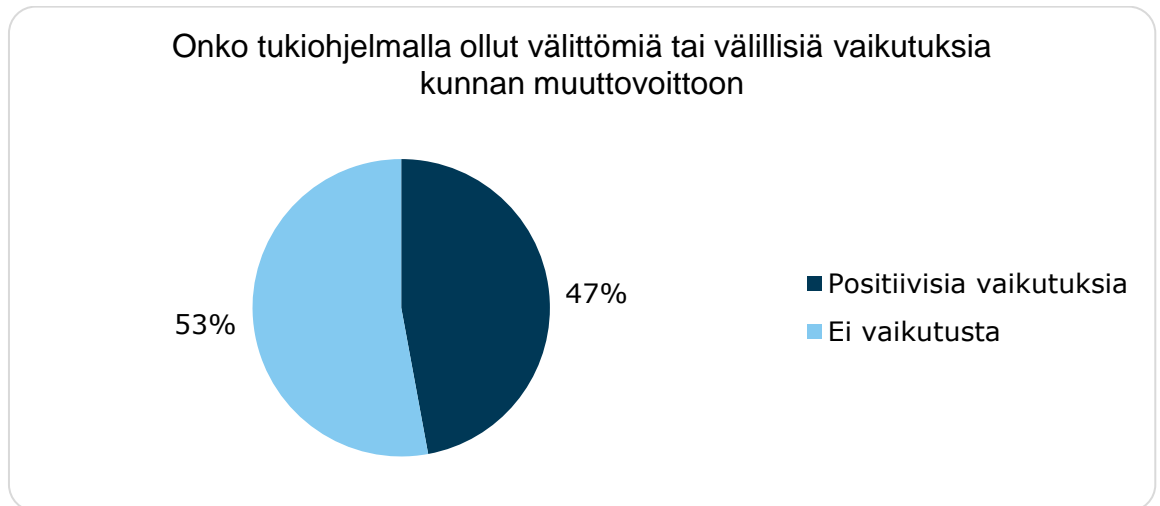

Kuva 9: Kunnan arvio tukiohjelman vaikutuksesta kunnan elinvoimaisuuteen.

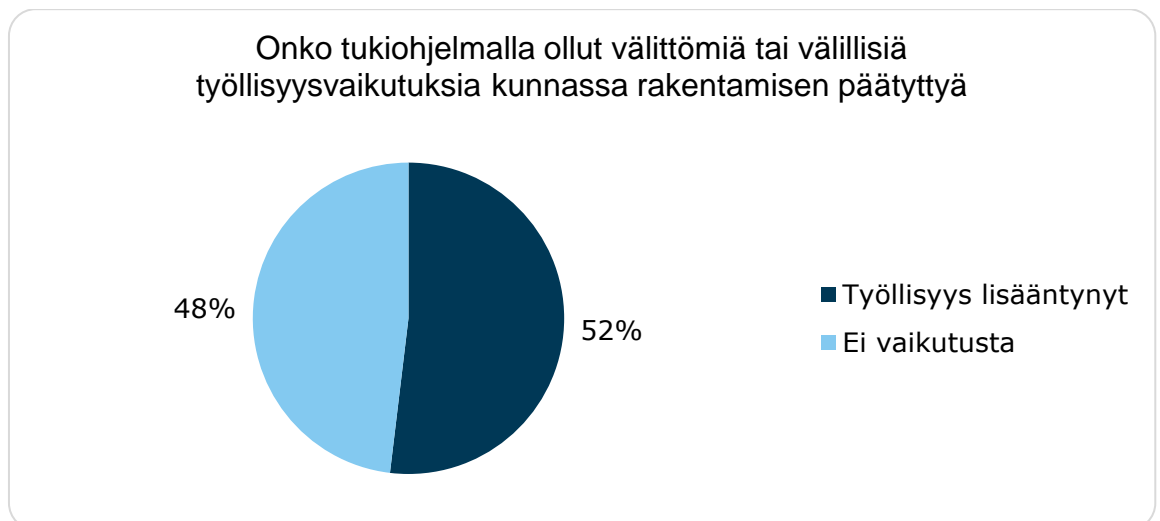

Kyselyyn vastanneet kunnat arvioivat, että tukiohjelmalla on ollut merkittäviä vaikutuksia kunnan elinvoimaisuuteen. 85 prosenttia piti tukiohjelmaan osallistumista kunnan elinvoiman kannalta merkittävänä hankkeena, ja siitä on saatu kuntaan positiivista kehitystä elinvoimaisuuteen. 15 prosentin mukaan tukiohjelman vaikutuksia elinvoimaisuuteen ei ole ollut näkyvissä.

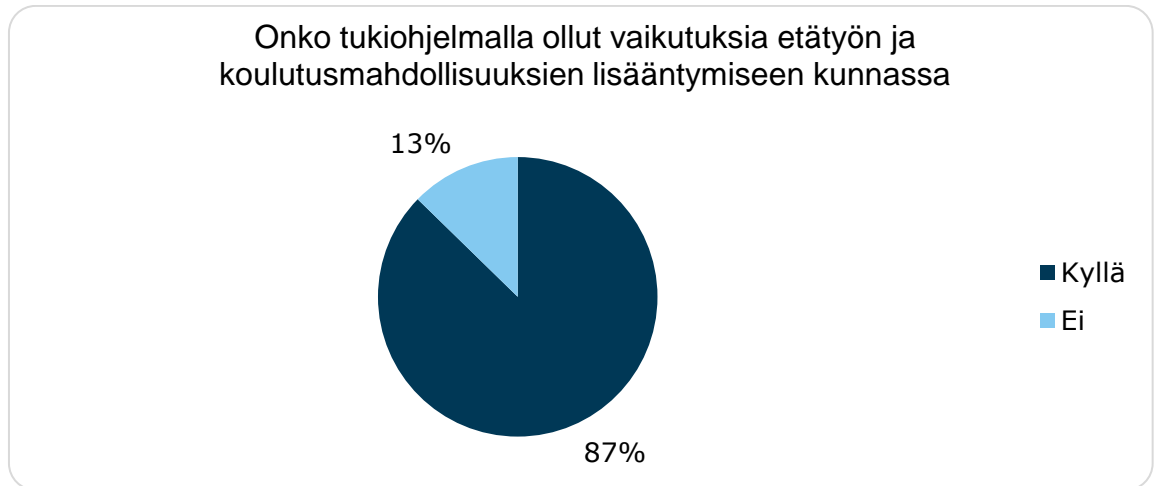
Kuva 10: Kunnan arvio tukiohjelman vaikutuksista muuttovoittoon.

Kuntien arvio tukiohjelman vaikutuksista muuttoliikkeeseen oli vaihtelevaa. Suurin osa kunnista totesi, että tukiohjelman vaikutuksia muuttoliikkeeseen on vaikea arvioida. Suuremmiksi syiksi muuttovoiton mahdolliseen lisääntymiseen nähtiin esimerkiksi koronapandemian vaikutukset muuttoliikkeeseen sekä se, jos kunta sijaitsee jo valmiiksi muuttotappioalueella, jossa muuttoliikkeen suuntaa voi olla lähes mahdoton muuttaa yleisestä vähenevästä trendistä. Toisaalta osassa kunnista nähtiin, ettei tukiohjelmasta ainakaan ole ollut haittaa, ja tukiohjelman nähtiin lisänneen ainakin kunnan sisäistä omaa pitovoimaa.

Kuva 11: Tukiohjelman työllisyysvaikutukset kuntiin.

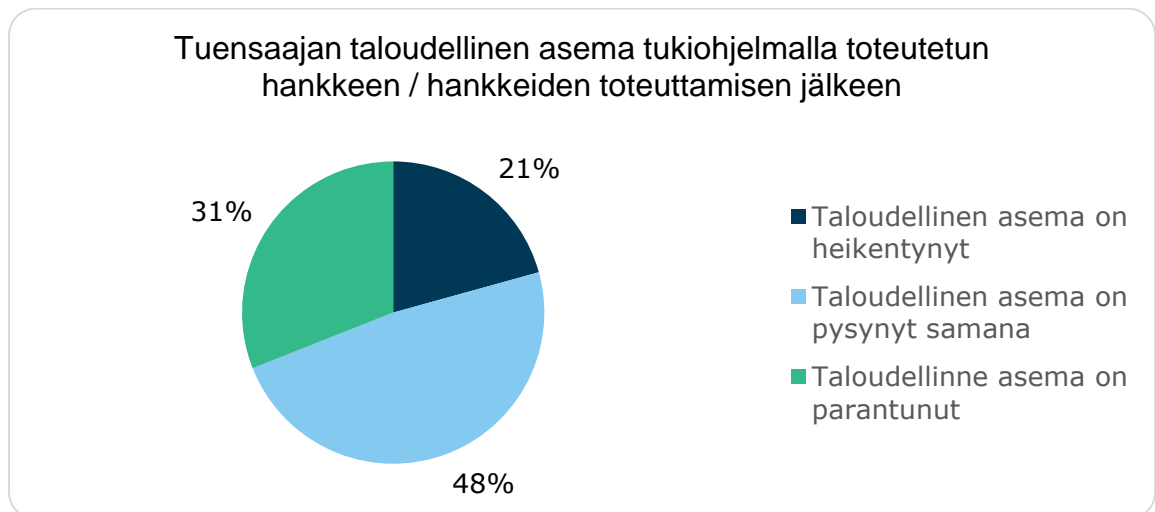
Työllisyysvaikutuksista annettiin vaihtelevia mielipiteitä. Osassa kunnista ei nähty tukiohjelmalla olevan juuri vaikutuksia työllisyyden kehitykseen, osa puolestaan näki tukiohjelman tuottaneen hyötyjä elinkeinoelämälle, joka on osaltaan tukenut työllisyyden positiivista kehitystä kunnassa. Toisaalta työllisyyden kehityksessä nähtiin myös etätyöskentelyn mahdollistumisen lisänneen hankkeen positiivisia työllisyysvaikutuksia.

Kuva 12: Tukiohjelman vaikutukset etätöön ja koulutusmahdollisuuksiin kunnassa.

Tukiohjelmalla nähtiin olleen merkittäviä positiivisia vaikutuksia etätöön ja etäkoulutuksen mahdollisuuksiin kunnassa. 87 prosenttia kunnista arvioi, että tukiohjelma on parantanut etätöön ja koulutusmahdollisuuksien tarjontaa kunnassa parempien yhteyksien avulla. Useissa kunnissa oli erikseen selvitelty etätöntekoa, joka nähtiin lisääntyneen toisaalta koronapandemian, toisaalta tukihankkeen mahdollistamien nopeiden tietoliikenneyhteyksien ansiosta.

5.5.4 Tukiohjelman vaikutukset tuensaajiin

Kuva 13: Tuensaajan taloudellisen aseman kehitys tuetun hankkeen toteuttamisen jälkeen.

Tuella toteutetun hankkeen rakentamisen jälkeen tuensaajan taloudellista tilannetta on kuvattu kuvassa 13. Kuvan tiedot ovat peräisin tuensaaajille lähetetystä kyselystä. 48 prosenttia vastaajista arvioi, että tuensaajan taloudellinen tilanne on pysynyt samana hankkeen toteuttamisen jälkeen. Parannusta tilanteeseen arvioi saaneen 31 prosenttia vastaajista. Parantumiseen pääasiallisia syitä olivat hyvä liittymäpenetraatio, joka oli kasvanut joissakin hankkeissa hankkeen valmistumisen jälkeen. Syynä parantumiseen oli ollut muun muassa aktiivinen myyntityö. Osassa hankkeissa oli päästy haluttuun kassavirtaan vasta myöhemmin, sekä sopeutettu yhtiön taloutta esimerkiksi toimintaa tehostamalla, jolloin operatiivinen kulukate oli saatu sopivalle tasolle. Yhdessä hankkeessa vasta valokuituyhtiön ajautuminen yrityssaneeraukseen on parantanut tilannetta ja kassavirta on saatu tasautumaan. Toisaalta hankkeen kassavirran tasaantumisen ovat tässä tapauksessa mahdollistaneet kunnat, jotka olivat taanneet yhtiön lainat, jolloin lainoja taanneille kunnille koitui erittäin merkittävää taloudellista rasitetta.

21 prosenttia arvioi taloudellisen asemansa heikentyneen. Heikentymisen taustalla on ollut useita syitä. Yleisesti useita yrityksiä perustettiin tukiohjelman myötä, joten yhtiön kassavirta on ollut riippuvaista hankkeiden onnistumisesta ja tavoitellun penetraatioprosentin saavuttamisesta. Heikentymisen taustalla oli liiketoimintaan liittyviä haasteita (kuten liian vähäinen tilaajamäärä) kahdessa hankkeessa. Muissa heikentymisen taustalla oli muita syitä. Tuen maksuprosessin nähtiin aiheuttaneen yksittäisiä ongelmia. Yksittäinen toimija oli ottanut lyhyen aikavälin lainaa, joka oli rasittanut yrityksen taloutta kohtuuttomasti matalakorkoisiin, pitkiin lainoihin verrattuna. Toisaalta pääasiassa tuen maksuprosessin nähtiin toimineen hyvin. Tuen vähäistä määrää pidettiin heikentymisen syynä kahdessa hankkeessa. Näissä tukikelpoinen alue oli pienentynyt ja tukea ei maksettu yhtä paljon kuin hankkeessa oli alun perin budjetoitu, jolloin hankkeen lainakanta ja rasite yhtiön taloudelliselle kantokyvyille kasvoi. Budjetin ylittyminen nähtiin haasteena useassa hankkeessa, jolloin yrityksen velkaosuus jäi suuremmaksi kuin mitä alun perin oli arvioitu.

Hankkeiden rahoitusjärjestelyjä selvitettiin tuensaaajakyselyn seitsemännessä kysymyksessä. Kerätyn aineiston perusteella voidaan todeta, että hankkeeseen osallistuneiden tuensaaajien rahoitus on peräisin pääasiassa omarahoituksesta, asiakasrahoituksesta, omistajakunnilta ja tukimekanismeista. Edellä mainittujen osuuksien suuruudet vaihtelevat suuresti hankkeiden välillä. Rahoitusjärjestelyjä on kuvattu myös kuvassa 8 (takaukset, pääomituksset, lainat). Kaavion perusteella kunnista ainoastaan 34 prosenttia ei ole osallistunut hankkeisiin muuten, kuin lakisääteisellä kuntaosuudella. Kuntien taloudellinen rooli sekä osassa hankkeissa myös taloudellinen riski, on ollut merkittävä.

Kyselyn perusteella hankkeita on toteutettu vapailta markkinoilta saadulla velkarahalla. Rakentamisen aikana velka on kasvanut korkoa. Tämä nähtiin haasteena erityisesti hankkeissa, jotka eivät ole saaneet ennakkotukea. Haasteita on aiheutunut erityisesti tukiohjelman alkuvaiheessa tukea käyttäneille tuensaaajille. 2 kilometrin rajauksen aikaan, ennen HE 2/2017 muutoksia, tukihankkeiden tuensaantikriteerit olivat tiukat, ja tuki maksettiin vasta valmistuneelle verkolle alkuajoina usein ilman ennakkomaksua. Tuensaajan piti usein hankkia

alkuinvestoinnin summa lainarahalla vapailta markkinoilta, jolloin kunnat osallistuivat avokätisesti lainan takaajina varmistaakseen lainansaannin onnistumisen. Ilman takauksia lainaa ei olisi saatu ja verkko olisi jäänyt rakentamatta.

Usein tuensaajayritykset –tai osuuskunnat perustettiin tukiohjelmaa varten. Tällöin syntyneillä tuensaajayrityksillä -tai osuuskunnilla oli toisinaan puutteellisia tietoja ja taitoja järjestää rahoitusta tai harjoittaa kannattavaa valokuituliiketoimintaa. Myös Hirvonen ym. julkaisussa Maaseudun valokuituinvestoinnit (2020) mainittiin tukiohjelmien tuloksena syntyneen uusia yrityksiä, jotka suunnittelivat ja toteuttivat hankkeita usein ”tyhjästä”. Tuensaajilla ei välttämättä ollut tarvittavaa substanssiosaamista alalta, joka pitää sisällään hankkeiden toteutusta, rahoituksen järjestelyä, markkinointia ja rakentamista.

Rakennusaikana rakentamiseen otetut lainat kasvoivat korkoa, eikä rakentamisen jälkeen maksettu tukiosuus välttämättä riittänyt kattamaan sille kaavailtua osuutta lainasta. Jos tuotto-odotuksista jäätiin, velkoja ei jokaisessa tapauksessa ole saatu lyhennettyä haluttuun tapaan ja yksittäiset tuensaajat ovat ajautuneet velkasaneeraukseen. Tällöin kunnille velkojen takaajina on aiheutunut merkittäviä kuluja, ja verkon kokonaiskustannuksista kunnille kohdistuneet osuudet ovat kasvaneet suuresti siitä, mitä alun perin suunniteltiin.

5.6 Tukiohjelman vaikutukset kuluttajiin ja viestintämarkkinoihin

Tukiohjelmalla on ollut vaikutuksia monipuolisesti sekä kuluttajiin, että viestintämarkkinoihin. Suuntaamalla tukiohjelmaa maaseutumaisille alueille tukiohjelman vaikutukset ovat keskittyneet erityisesti alueille, jonne kohdistuvat valokuituinvestoinnit ovat tyypillisesti markkinaehtoisesti toimivilla toimijoilla jääneet toteutumatta. Tukiohjelmalla ei ole nähty toteutetun kyselyn perusteella olleen merkittäviä vaikutuksia markkinaehtoisesti toimivaan valokuitumarkkinaan. Tukiohjelmassa tukikelpoiseksi määritellyt alueet eivät ole kilpailleet markkinaehtoisen rakentamisen kanssa, joten hankkeen vaikutukset markkinaehtoisten toimijoiden liiketoimintaan voidaan nähdä vähäiseksi.

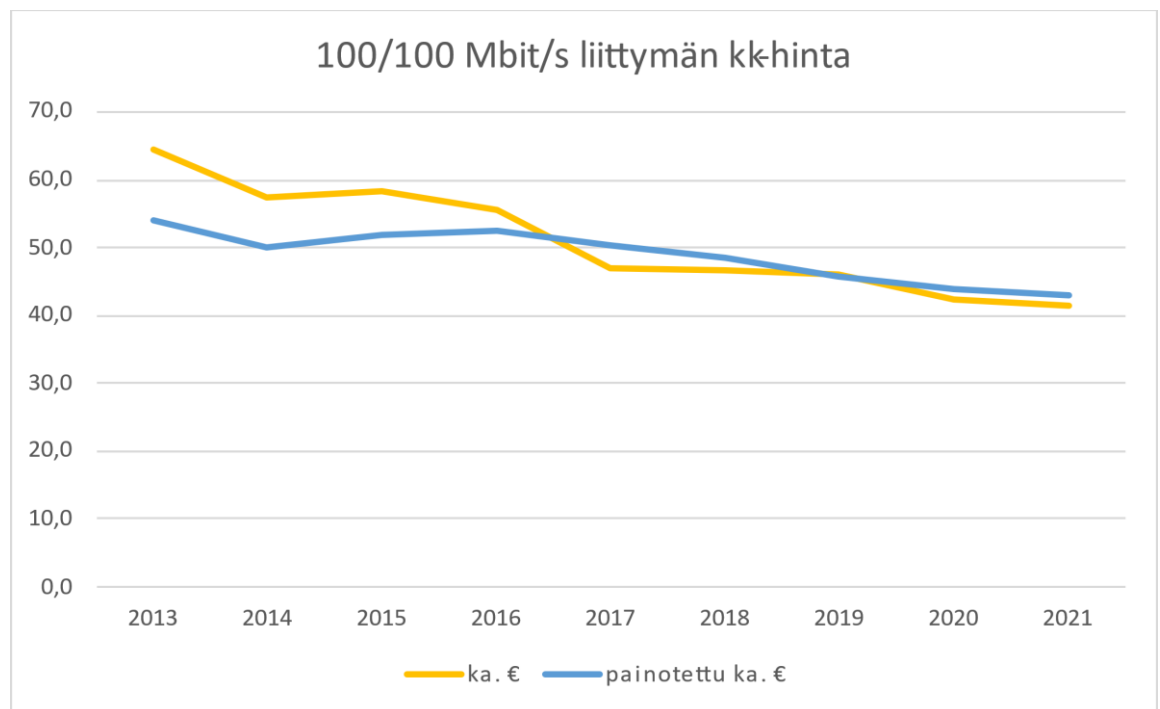
Viestintämarkkinojen osalta tuki on parantanut valokuituverkkojen saatavuutta alueellisesti. Tuensaaja-alueilla ei ole ollut alueellista kilpailua ennen tukihanketta kiinteiden verkkojen osalta, joten tukiohjelman vaikutukset paikalliseen kilpailuun voidaan nähdä vähäisinä. Kilpailunäkökulmaa eri verkkoteknologioiden välillä painotettiin muutamassa tuensaajakyselyn vastauksessa. Tukiohjelmalla nähtiin olleen vaikutuksia paikalliseen hinnoitteluun ja siihen, että paikallinen mobiiliyhteyksiä tarjoava operaattori on tukiohjelmalla toteutetun kiinteän verkon jälkeen parantanut mobiiliverkkoaan, jolloin kuluttajan näkökulmasta yhteyksien tilanne on parantunut sekä kiinteiden että mobiiliyhteyksien parantuessa. Tukiohjelma vaikutti näillä alueilla verkkoihin myös laskemalla kuluttajahintoja kilpailun lisääntyessä.

4.1.2023

Tukiohjelmalla on luotu vaihtoehto mobiiliverkoille, joihin ilman tukiohjelmää jouduttaisiin lähes poikkeuksetta tuensaaaja-alueilla tukeutumaan. Alueellisesti mobiiliverkot ovat maaseudulla vaihtelevalla tasolla, joten tukiohjelma on mahdollistanut nopeiden tietoliikenneverkkojen saannin myös markkinaehtoisien rakentamisen ulkopuolisilla alueilla. Samalla tukiohjelman nähtiin lisänneet kuntalaisten tasa-arvoista kohtelua, kun myös maaseudulla asuvilla on tullut mahdollisuus hankkia kotiinsa valokuitu taajama-asujien tapaan.

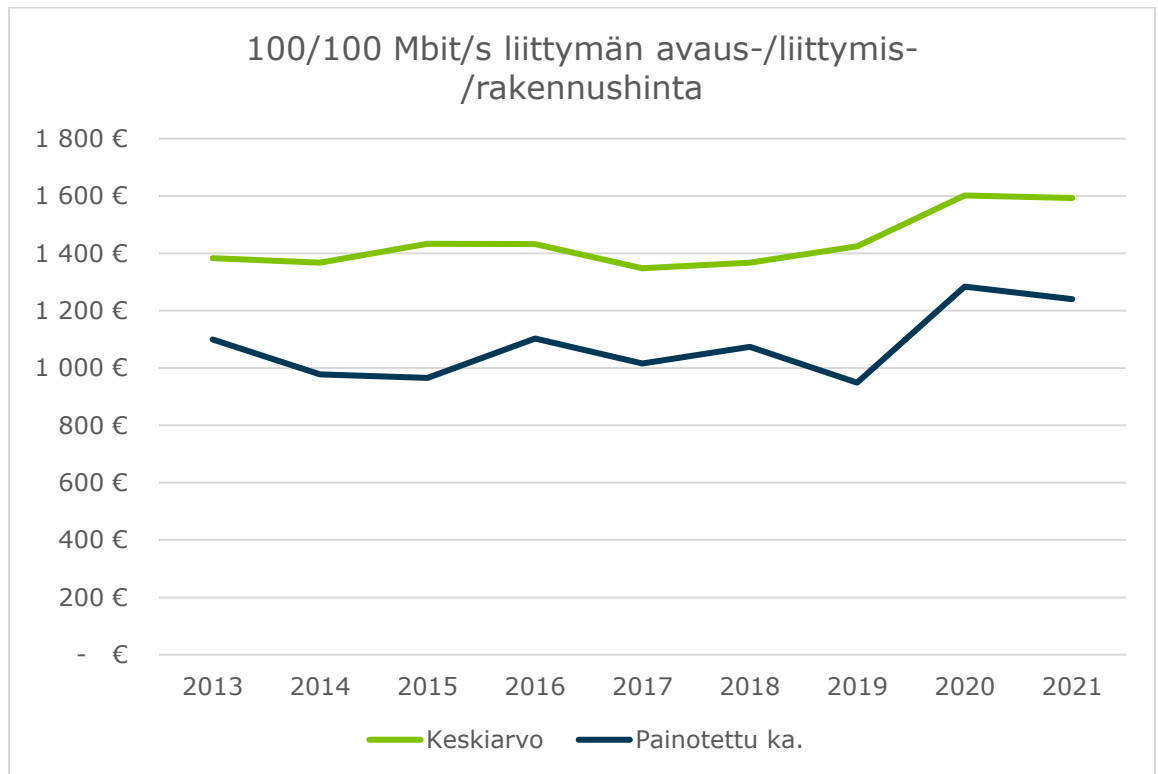
5.6.1 Laajakaistaliittymien hintakehitys tukiohjelman aikana

Kuva 14: Tukihankkeiden 100/100 Mbit/s palveluliittymän kuukausihinta.

Kuvassa 14 on esitetty tukihankkeissa toteutettujen verkkojen 100/100 Mbit/s laajakaistaliittymän kuukausihinnan kehitys vuosina 2013–2021. Keltainen viiva kuvaa yleistä keskiarvoa hankkeissa, painotettu keskiarvo perustuu kuvissa (Kuva 4, Kuva 14) liittyjämiin. Kuvaajaan sisältyy joitakin poikkeuksia, sillä kaikki yritykset eivät ole tuotteistaneet 100/100 Mbit/s tuotetta. Kuvaaja perustuu Traficomien vuosikyselykoosteen tietoihin. Markkinaehtoisessa rakentamisessa vuonna 2021 100/100 Mbit/s keskihinta on n. 30 €/kk, joten hankkeessa rakennetun verkon kuukausihinnat ovat hieman markkinaehtoista rakentamista korkeammat (Valor 2022, Traficom 2020). Hinnat eivät ole suoraan vertailukelpoisia, sillä tukiohjelman hankkeet sijaitsevat maaseudulla, jossa etäisyydet ovat pitkiä ja rakentamiskustannukset eroavat merkittävästi pääasiassa taajamiin keskittyvästä markkinaehtoisesta rakentamisesta.

Kuva 15: Hankkeessa rakennettujen liittymien keskihinnan kehitys.

Kuvaan 15 on esitetty hankkeessa rakennettujen liittymien avaus-/liittymis-/rakennusmaksun keskihinnan kehitys eri vuosina. Kaavion tiedot on koostettu Traficomien vuosikyselykoosteesta. Tietojen perusteella voidaan arvioida, että hankkeiden välisissä rakentamiskustannuksissa on selkeitä eroja. Painotettu keskiarvo vähentää hintavaihtelujen vaikutusta keskiarvoon. Markkinaehtoisen rakentamisen FTTH-liittymän avaus-/liittymis-/rakennushinta kuluttajalle on vaihdellut vuonna 2021 noin 2500 eurosta muutamisiin satoihin euroihin, joten hintahaitari on alalla ollut suurta (Valor 2022).

5.6.2 Rakentamiskustannusten keskimääräinen hinta (€/m)

Verkkoa (verkkometrit) on rakennettu valtion tukiohjelman hankkeiden aikana yhteensä noin 27469 kilometriä. Valmistuneiden hankkeiden toteutuneiden kokonaiskustannusten ollessa 262,57 miljoonaa euroa muodostuu rakentamiskustannuksiksi noin 9,56 €/m.

5.7 Tukiviranomaisen toiminnan sujuvuus hakemusten käsittelyvaiheessa ja mahdollinen tukien takaisinperintä

Tuensaajille kohdistetun kyselyn mukaan 32 % (9 kpl) vastaajista arvioi, että tukiviranomaisen toiminnassa hakemusten käsittelyvaiheessa on kehitettävää. 43 % (12 kpl) vastasi toiminnan olleen neutraalia ja 25 % (7 kpl) mielestä toiminta oli sujuvaa. Asteikolla 1-3 (1 = kehitettävää, 2 = neutraali, 3 = hyvä) tukiviranomaisen

4.1.2023

toiminnan arvosanaksi saatiin 1,9, eli toimintaa pidettiin yleisesti neutraalina. Tulosta voidaan pitää hyvänä.

Käsittelyajoista ja tukibyrokraatiasta kerättiin palautetta. Joissakin tapauksissa tukijärjestelmän byrokratia koettiin haastavaksi kunnille ja tuensaajille, mikä voi osaltaan aiheuttaa epäselvyyksiä kunnille ja tuensaajille esimerkiksi tuen ehdoista ja rajautumisesta. Toisaalta osalle tukibyrokraatia ei kyselyvastausten perusteella ollut tuottanut ongelmia. Käsittelyaikoja koskevat palautteet vaihtelivat. Yleisesti käsittelyaikoja pidettiin kohtuullisena, vaihtelua oli jonkin verran molempiin suuntiin.

Suurin osa tukiohjelmaan liittyvistä kriittisistä palautteista olivat yksittäisiä tapauksia eikä niissä havaittu toistuvuutta liittyen tukiviranomaisen toiminnan sujuvuuteen. Lisäksi palautteet suuntautuivat enemmän tukiohjelman byrokratiaan sekä ehtoihin. Tukiviranomaisen toiminnan sujuvuutta hakemusten käsittelyssä ja tukien perinnässä voidaan pitää hyvänä.

5.8 Hankkeessa toteutetun verkon palveluvarmuus ja laatu

Kyselyn mukaan hankkeissa toteutetut valokuituverkot ovat saaneet kiitettävää palautetta. Verkkoja kuvataan laadukkaiksi ja pitkälle tulevaisuuteen riittäviksi. Ennen valokuituverkkojen rakentamista yhteydet ovat olleet epävarmoja ja mm. yritykset ovat joutuneet aiemmin toimimaan näiden varassa. Valokuituverkkojen nähdään tuoneen selkeää helpotusta niiden mahdollistaman nopeuden ja luotettavuuden kautta, jolloin kunnat pysyvät digitalisaatiossa mukana ja pystyvät myös tuottamaan asukkaille uusia palveluita. Toimivat tietoliikenneyhteydet on nähty myös välttämättöminä yritystoiminnalle.

Hankkeessa toteutettujen verkkojen palveluvarmuudesta ja laadusta ei tullut yhtään negatiivista palautetta.

6 Yhteenveto tehdyistä havainnoista

Tähän lukuun on koottu työn analyysivaiheen keskeisimpiä havainnoita työn tulosten selkeyttämiseksi. Esiitettyjen havaintojen perusteella tukiohjelmalle on laadittu jatkotoimenpiteitä ja kehittämisehdotuksia.

Tukiohjelman tavoitteet ja verkkojen rakentuminen

- Tukiohjelman tavoitteena on ollut rakentaa nopean laajakaistaliittymän saatavuus 130 000 kotitaloudelle tai toimipisteelle. Tukiohjelman hankkeissa nopea laajakaistaliittymä on rakennettu 55 000 kotitaloudelle tai toimipisteelle. Saatavuus rakentuneilla verkoilla on yli 130 000, joten tavoitteeseen päästiin ennen tukiohjelman päättymistä.
- Uutta verkkoa on vuoteen 2021 mennessä rakennettu noin 27 500 kilometriä. Saatavuustavoite saavutettiin, vaikka verkon metrimääräistä rakentamistavoitetta ei aivan saavutettu.
- Verkkoa on rakentunut runsaasti maaseutumaisiin maakuntiin, kuten Lappiin ja Pohjois-Karjalaan. Tukiohjelman kohdistaminen on ollut onnistunutta.
- Tukiohjelmalla on saatu aikaan positiivisia vaikutuksia kuntiin. Ilman tukiohjelmalla verkkoja ei olisi useisiin maaseutumaisiin kuntiin rakentunut.

Lainsäädäntö

- Tukiohjelmalla koskevaa lainsäädäntöä on muutettu useasti parempaan suuntaan.
- Merkittävin muutos ehtoihin on ollut tukikelpoisten kustannusten rajausehtojen muutos HE 2/2017 jälkeen. Muutoksen johdosta tukikelpoisten kustannusten osuus kokonaiskustannuksista nousi noin 10 %.
- HE 2/2017 aiheutti "pullonkauloja" tukiohjelman hyödyntämiselle, verkon rakentumiselle ja tukiohjelman tavoitteiden toteutumiselle. Mahdollinen lainsäädännöllinen porrastus esimerkiksi tukikelpoisten alueiden osalta voisi vähentää "pullonkaulojen" syntymistä.

Maksuosuusluokat

- Tukiohjelma on ollut suhteellisesti suosituin 8 % maksuosuusluokan kunnissa ja suhteellisesti epäsuosituin 33 % maksuosuusluokan kunnissa. Hankkeita on ollut 1,62 per 8 % maksuosuusluokan kunta. Kuntaosuuden suuruudella on selvää vaikutusta tukiohjelman suosioon kunnassa.
- Kuntien maksuosuusluokitukseen on tehty muutoksia tukiohjelman aikana. Muutokset ovat olleet suuria, esim. 33 % kuntia on siirretty hankkeen toteuttamisen jälkeen 8 % maksuluokkaan ja toisinpäin. Luokitteluperusteita

4.1.2023

tulisi kehittää niin, että maksuluokkamuuotokset ovat maltillisia, jos niitä tehdään.

Hankkeiden kustannukset ja jakautuminen eri osapuolille

- Tukihankkeista 38 % on ylittänyt alkuperäisen budjetin. Maakuntaliiton tuen maksimimäärän määrittämisen tukipäätöksellä ilmoitettu tuen maksimimäärä ei kuitenkaan voi ylittyä, jolloin tuen osuus kokonaiskustannuksista laskee budjetin ylittäneissä hankkeissa.
- Kaikkien hankkeiden toteutuneista kokonaiskustannuksista valtio on maksanut noin 23 % verkosta, ja kunnat lakisääteisellä osuudellaan noin 11 %. 66 % toteutuneista kokonaiskustannuksista on kohdistunut tuensaajalle.
  - Kyseessä on tukiohjelman lakisääteisiin osuuksiin perustuva laskelma. Kuntien tuensaajille myöntämät lisätuet ja -rahoitukset huomioiden kunnat ovat olleet vähintään väliaikaisesti taloudellisesti vastuussa yli 30 prosentista hankkeiden toteutuneista kokonaiskustannuksista, josta osa on langennut kuntien maksettavaksi (kappale 5.4.3). Laskelma pitää sisällään myös esimerkiksi lainatakauksia, jotka eivät ole suoraa rahallista tukea hankkeille, eivätkä ne suoraan johda kunnan taloudellisiin menetyksiin. Kuntien vastuu hankkeista on kokonaisuudessaan merkittävä.
- Kunnille syntyneet taloudelliset rasitteet ovat syntyneet pääasiassa takausten ja pääomituksen seurauksena. Kuntaosuuden vaikutukset kuntataloudelle on kyselyvastausten perusteella katsottu muiden talousrasitusten tapaan vaihteleviksi.
- Rakentamiskustannusten inflaatio-odotus vuodelle 2023 (verraten vuoteen 2021) on noin 15–20 % (Valor 2022). Rakentamiskustannusten kasvu johtaa hankkeiden kasvaviin kustannuksiin ja tulee ottaa huomioon tulevassa valtion tukibudjetissa sekä koko tukiohjelmassa hankkeiden kustannustason kasvussa, jotta tukea myönnetään inflaatio-odottaman edellyttämä määrä ja taloudellinen kokonaisvastuu hankkeesta pysyy halutulla tasolla.

4.1.2023

7 Jatkotoimenpide-ehdotukset

7.1 Tukiohjelman yhteenveto

Yleisesti laajakaistatukiohjelma on vaikuttanut valokuituverkkojen rakentamiseen Suomen harvaan asutuilla alueilla merkittävästi. Ilman maksettavaa tukea suurin osa harvaan asutuista alueista olisi jäänyt ilman valokuituyhteyksiä. Lisäksi laajakaistatukiohjelman puitteissa on rakennettu valokuituyhteyksiä mobiiliverkon tueksi, joka on parantanut myös mobiiliyhteyksien saatavuutta harvaan asutuilla alueilla kilpailun kiristyessä. Valokuitumarkkina on muuttunut tukiohjelman aikana paljon, ja markkinaan on tullut myös uusia valtakunnallisia toimijoita huomattavan markkinavoiman omaavien (HMV) operaattoreiden lisäksi. Tuen myöntämisen perusteet eivät ole kuitenkaan vaikuttaneet markkinaehtoiseen rakentamiseen häiritsevästi, koska markkinaehtoista rakentamista on tapahtunut asutuskeskuksien lisäksi pääasiassa taajamissa. Tuen avulla rakentamista on tehty harvaan asutuilla alueilla, jonne markkinaehtoinen rakentaminen ei ole ulottunut. Tukiohjelma on tästä näkökulmasta löytänyt hyvin paikkansa valokuitumarkkinassa.

Hankkeessa on rakennettu yhteensä verkkoa noin 55 000 kotitaloudelle tai toimipisteelle. Alkuperäinen 130 000 kotitalouden tai toimipisteen saatavuustavoite vuoteen 2015 mennessä on jälkikäteen tarkasteltuna ollut hyvin kunnianhimoinen suhteutettuna valokuitumarkkinan yleiseen kehitykseen Suomessa viimeisen kymmenen vuoden aikana. Saatavuustavoite saavutettiin kuitenkin kyseisen laajakaistatukiohjelman päättymiseen mennessä.

Valtakunnallisesti toimivilla operaattoreilla tuen hyödyntäminen on ollut vähäistä. Merkittäväksi ongelmaksi nostettiin tukikelvottomien alueiden tulkintakriteerit esimerkiksi olemassa olevien, langattoman verkon tukiasemien toiminnan mahdollistavien kuituverkkojen osalta. Lisäksi varsinkin tukiohjelman alkuvaiheessa määritetty kahden kilometrin tukikelvoton tilaajayhteyden pituus sekä myöhemmin päivitetty sadan metrin tukikelvoton tilaajayhteyden pituus on koettu mielenkiintoa heikentäviksi tekijöiksi. Tukiohjelmaa ovat valtakunnallisten operaattorien sijaan käyttäneet pääasiassa pienemmät toimijat.

Kuntien näkökulmasta lakisäätäinen kuntaosuus ei ole monessa tapauksessa ollut ainoa kunnalle koitua kustannus tukiohjelmasta. Kuntaosuutta on paikoin kunnissa tulkittu kunnan maksettavaksi jääväksi osuudeksi budjetoiduista kokonaiskustannuksesta. Tukiohjelma ei sinällään aiheuta edellä mainittua kehitystä, mutta useissa tapauksissa laajakaistatukiohjelmaan osallistuminen ja alueellisen laajakaistaverkon rakentuminen on vaatinut kunnalta myös muihin tuki-instrumentteihin sitoutumista. Kunnat ovat ottaneet hankkeen ylimääräisen rahoituksen kautta suuriakin taloudellisia riskejä, joita ei välttämättä ole tunnistettu esim. verkon rakentamisen substanssiosaamisen puuttuessa. Kuntia toisaalta sitoo lainsäädännöllinen kuntalain 129 §:n vastuu omista lainoistaan, takauksistaan tai muista vakuuksistaan, jonka mukaan edellä mainitut eivät saa vaarantaa kunnan kykyä vastata sille laissa säädetyistä tehtävistä. Kunta ei saa lain mukaan myöntää lainaa, takausta tai muuta vakuutta, jos siihen sisältyy merkittävä taloudellinen riski.

Toinen huomioitava asia on hankkeen budjetin ylimenevät osuudet, jotka ovat suurentavat kunnan maksuosuutta. Kunnat ovat myöntäneet tuensaajille lisälainoja ja takauksia, jos rakentamisbudjetti on ylittynyt. Työn tulosten perusteella 38 prosentissa hankkeista budjetit olivat ylittyneet. Budjetin ylitykset kohdistuvat tuensaajille, jotka voivat joutua heikon taloudellisen tilanteensa vuoksi hakemaan lisärahoitusta hankkeen loppuun saattamiseen. Hankkeissa, joissa kunta on jo osallistunut hankkeen tai tuensaajayrityksen rahoittamiseen oman kuntaosuutensa lisäksi, voi budjetin ylityksestä johtuva lisärahoitus tulla jälleen kunnalta. Kunnilla on vahva intressi saattaa hankkeet loppuun, jolloin taloudellinen riskinotto voidaan nähdä perusteltuna. Taustalla vaikuttaa myös kuntien vahva halu saada kuntaan nopeat tietoliikenneyhteydet, jotka on nähty erittäin tärkeänä kunnan kilpailukyvyille ja elinvoimalle.

Kuten todettua, tukiohjelma on ollut kokonaisvaltaisesti tarkasteltuna erittäin hyödyllinen ja sitä on pidetty hyvänä instrumenttina lisäämään valokuiturakentamista harvaan asutuilla alueilla. Tuki on vaikuttanut valokuiturakentamisen toimijoiden lisääntymiseen. Eniten tukea ovat hyödyntäneet osuuskuntamuotoiset toimijat, alueelliset operaattorit ja osin kuntaomisteiset osakeyhtiöt. Varsinkin tukiohjelman alkuvaiheessa tuen hyödyntäminen markkinaehtoisten toimijoiden osalta koettiin hankalaksi. Tuen myöntämisehtoja ja -prosessia on tukiohjelman aikana parannettu. Tukiohjelman käyttäjän kannalta erityisesti HE 2/2017 sisällön merkitys on tämän työn perusteella korostunut.

7.2 Lainsäädännön kehittämisehdotukset

7.2.1 Maksuosuusluokat

HE 195/2021 vp:n asiantuntijakuulemisissa on tuotu laajasti esille, että kuntien jakautuminen eri maksuosuusluokkiin ei kohtele eri kuntia tasapuolisesti. Työssä kerätyssä kyselyvastauksissa ja asiantuntijakuulemisissa on katsottu, että kohtuullisemmat maksuosuudet tai maksuosuuksien yhtenäistäminen mahdollistaisivat useammalle kunnalle hankkeisiin osallistumisen. Nykyisillä maksuosuuksilla on asiantuntija-arvioiden mukaan vaarana, että kaikki kunnat eivät halua tai eivät voi sitoutua hankkeisiin osallistumiseen taloudellisista syistä, jolloin uusia tuettuja laajakaistahankkeita ei ehkä saataisi kyseisen kunnan alueella lainkaan käynnistettyä. Lisäksi työssä kerätyn aineiston mukaan osalle kunnista kuntaosuus aiheutti tuntuvaa heikennystä kunnan talouteen.

Työssä kerätyn kyselyaineiston perusteella hanke on ollut selvästi suositumpaa matalamman maksuosuuden kunnissa, joten maksuosuudella on selvä vaikutus siihen, toteutetaanko kunnassa tuetun rakentamisen verkko vai ei. Asiaa käsiteltyssä valiokuntamietinnössä LiVM 24/2021 vp valiokunta pitää välttämättömänä, että kuntien valtioneuvoston asetuksella säädettyjä maksuosuuksia tarkastellaan vielä esityksen tavoitteiden toteutumisen varmistamiseksi. Kuntien maksuosuudet tulee määritellä siten, että uusia hankkeita saadaan käynnistettyä ja että ehdotetut valtion ja myös Euroopan unionin elpymisvälineen tuet saadaan myös käytännössä hyödynnettyä suunnitellussa aikataulussa. Erityisesti korkeampien maksuluokkien

4.1.2023

kohtuullistamisella voitaisiin edistää tukiohjelman suosiota. Kyselyvastausten perusteella myös kuntien maksuosuusluokkien vaihtelua tulee tarkastella tasapuolisen kohtelun varmistamiseksi.

Kerätyn aineiston perusteella myös kuntien siirtyminen eri maksuluokkien välillä on aiheuttanut jonkin verran hankaluuksia. Maksuosuusluokkien vaihtelujen seurauksena kuntien maksuosuusluokkajako voi vaihdella, jolloin kunnalle osoitettu kuntaosuuden suuruus voi vaihdella vuosittain. Vaihtelu hankaloittaa osaltaan hankkeen budjetointia ja ennakkoarautumista kunnassa. Vaihtelu voi johtaa myös "tukishoppailuun", jolloin hanke halutaan aloittaa kunnassa vasta kunnan maksuosuusluokan pienentyessä, mikäli tästä tiedetään etukäteen. Edellä mainittuihin syihin vedoten kuntien maksuluokkajakoon toivottiin johdonmukaisuutta. Maksuosuusluokkien yhdenmukaistaminen valiokuntamietinnön ja tässä työssä kerätyn aineiston perusteella olisi perusteltua.

7.2.2 Lainsäädäntö ja laajakaistarakentamisen tukiehdot

Tukiohjelman liittyvä lainsäädäntöä on muutettu tukiohjelman aikana useasti. Lainsäädännön ohjaavana tekijänä ovat EU:n antamat asetukset ja määräykset tuen kohdistamisesta. Tukiohjelman alussa tukikelpoisten kustannusten rajana oli 2 km etäisyys tilaajasta, jotta tuki ohjautuisi runkoverkkojen rakentamiseen. Myöhemmin EU:n uusi linjaus mahdollisti tukikelpoisten kustannusten laajentamisen 100 m päähän tilaajasta.

HE 2/2017 vp:n yhteydessä aiheutui pullonkaulaa tukiohjelman edistymiselle ja käytölle. Tuenhakijat odottivat lakimuutoksen voimaantuloa, jonka jälkeen tukihakemusta lähdettiin edistämään. Viivästys aiheutti hidastumista rakentamistahtiin. Jatkoa ajatellen erityisesti tuen kokonaismäärää koskevia muutoksia tulisi harkita toteutettavaksi porrastetusti, jolloin esimerkiksi maksuosuuksien tai tukikelpoisen alueen muutos tulee voimaan asteittain. Esimerkiksi tuen kokonaismäärää koskevat muutokset tulisivat voimaan vähitellen, vaikkapa kolmen vuoden aikana, jolloin tukihankkeen viivästyttäminen parempia tukiehtoja odotellessa ei olisi tuensaajan näkökulmasta yhtä houkuttelevaa.

Suomessa tukiohjelman on lisätty muita rajoitteita, jotka vaikuttavat tukikelpoisten kustannusten määrään. Esimerkiksi tukikelvottomia ovat "kustannukset alueella, joka ulottuu 100 metrin päähän sellaisesta aktiivilaitetilasta, josta tarjotaan tai voidaan tarjota edistykseksiä viestintäpalveluja (laajakaistatukilaissa käytetään ilmaisua "liityntäpiste)". Tukiohjelmassa tulkitaan tukiasema- ja riittävän nopeat kupariyhteydet olemassa oleviksi ja tilaajakaapelointeihin rinnastettaviksi yhteyksiksi tukikelvottomuusalueita määriteltäessä, joka koettiin hankalaksi piirteeksi varsinkin valtakunnallisten operaattorien toimesta. Näiden rajoitteiden tarkoituksenmukaisuutta ja vaikutusta tukiohjelman tavoitteiden saavuttamiseen tulisi arvioida tarkemmin, erityisesti siltä kannalta, vaikuttavatko rajoitteet valtakunnallisten operaattoreiden osallistumiseen hankkeisiin.

4.1.2023

7.3 Tukiohjelman yleiset kehittämissuhteet

Tällä hetkellä tukiohjelmassa ei oteta huomioon budjetin ylittäviä tukikelpoisia kustannuksia, ja valtion tuen osuus ei voi ylittää tukipäätöksellä hankkeelle myönnettyä tukea. Seurantatietokannan mukaan kuitenkin 38 prosentissa hankkeissa toteutuneet tukikelpoiset kustannukset ovat ylittäneet alkuperäisellä tukipäätöksellä asetetun tuen määrän. Tukiohjelman ketteryyden ja joustavuuden parantamiseksi tätä voitaisiin tarkastella, ja sisällyttää tuen piiriin myös tuen maksimimäärän ylittäneet tukikelpoiset kustannukset. Tukimäärä sidotaan tukipäätösvaiheessa tukiohjelman budjettiin, joten muutoksen vaikutus tukiohjelman budjetinhallintaan tulee tunnistaa. Toisaalta muutoksella parannettaisiin tukiohjelman joustavuutta ja käytettävyyttä tuensaajan näkökulmasta. Samalla kunnalle koituvat välilliset riskit esimerkiksi ylimääräisten lainojen takaajana vähenisivät.

Tukiohjelman joustavuutta voitaisiin parantaa myös sitomalla tukipäätöksellä myönnetty valtion tuen määrä rakentamiskustannusindeksiin. Näin esimerkiksi rakentamiskustannusten tai materiaalikustannusten hinnannoususta johtuva kustannusten nousu huomioitaisiin tukipäätöksen tukisummassa. Tällöin kustannusten nousu huomioitaisiin lopullisessa maksettavan tuen määrässä. Mikäli esimerkiksi maanrakennuskustannukset tai materiaalikustannukset nousevat, voi pari vuotta sitten annettu tuki tukipäätöksellä jäädä maksatusvaiheessa suhteellisesti pieneksi verrattuna nykyiseen hintatasoon.

Tukiohjelmasta hyödyntävät pääasiassa pienet, paikalliset toimijat. Tukiohjelman seurauksena on perustettu lukuisia uusia toimijoita, joilla ei ole ollut pitkää historiaa valokuituliiketoiminnan parissa. Kappaleessa 5.5.4 on esitelty tarkemmin hankkeessa verkkoa rakentaneita yhtiöitä. Osalla tuensaajista (esim. verkon rakentamista varten perustetut osuuskunnat) ei ole välttämättä ollut tarvittavaa substanssiosaamista alalta, joka pitää sisällään hankkeen toteutusta, rahoituksen järjestelyä, markkinointia ja rakentamista. Mikäli tiedetään, että hankkeesta olisi kiinnostunut uusi toimija, voitaisiin tälle järjestää esimerkiksi hyvistä hankkeen sisäisistä käytännöistä kertovaa materiaalia, ja parantaa näin hankkeen toteuttavan tahon substanssiosaamista alalta, jolloin hankkeen onnistumismahdollisuuksia voitaisiin parantaa. Onnistunut hanke on tässä kohtaa kaikkien osapuolien etu.

Tukiohjelman kiinnostuksen kasvattamiseksi edelleen olisi mahdollista miettiä tuen kohdistamista yrityksen lisäksi myös suoraan kuluttajalle. Esimerkiksi kotitalousvähennyksen voisi laajentaa koskemaan myös tontin ulkopuolista rakentamisosuutta, kunhan kyse olisi kotitalousvähennyksestä hyödyntävän tilaajan yhteydestä. Lisäksi laajakaistaliittymätukiseteli voisi olla yksi mekanismi kuluttajan tukemiseksi sekä markkinoinnillisessa mielessä sillä voisi olla myös vaikuttavuutta kiinnostuksen herättäjänä.

Lähteet

Lähtötietoaineisto:

Traficomin hankkeen loppuarvio- ja seurantatietokannat.

Valtiontalouden tarkastusvirasto VTV. (2016). Tuloksellisuustarkastuskertomus:

Laajakaistarakentamisen tukeminen 8/2016.

<https://www.vtv.fi/app/uploads/2018/06/15084446/Laajakaistarakentamisen-tukeminen-8-2016.pdf>

Valtiontalouden tarkastusvirasto VTV. (2019). Tarkastuskertomus:

Laajakaistarakentamisen tukeminen. Päivitetty jälkiseurantaraportti.

<https://www.vtv.fi/app/uploads/2020/01/VTV-Jalkiseuranta-Laajakaistarakentamisen-tukeminen-8-2016.pdf>

Kyselyt:

Nopea laajakaistatuen kuntakysely. Toteutettu Surveypal- kyselyohjelmistolla 14.–23.11.

Nopea laajakaistatuen tuensaajakysely. Toteutettu Surveypal- kyselyohjelmistolla 14.–23.11.

Haastattelut:

Lahtinen, Marko (2022). Ficom ry, Lakiasioiden päällikkö. Haastateltu Microsoft Teamsilla 1.12.2022.

Peltola-Ojala, Päivi (2022). Traficom, Johtava asiantuntija. Haastateltu Microsoft Teamsilla 9.12.2022.

Hallituksen esitykset, liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnöt,**Eduskunnan vastaukset:**

Hallituksen esitykset: HE 176/2009; HE 21/2010; HE 45/2012; HE 142/2013; HE 49/2014; HE 145/2014; HE 2/2017; HE 46/2018; HE 49/2018; HE 195/2021.

Liikenne- ja viestintävaliokunnan mietinnöt: LiVM 20/2009; LiVM 3/2010; LiVM 10/2012; LiVM 9/2018; LiVM 24/2021.

Eduskunnan vastaukset: EV 84/2012.

Eduskunnan täysistunnon pöytäkirjat: PTK 136/2021.

Muut lähteet:

Hirvonen, T., Kahila, P., Kurvinen, A., Lehtonen, O. & Sinerma, J. (2020).

Maaseudun valokuituinvestoinnit. Kuntaliitto.

<https://www.kuntaliitto.fi/julkaisut/2020/2051-maaseudun-valokuituinvestoinnit>

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom. (2020). Liikenne- ja viestintäviraston valokuitukatsaus. Valokuituliittymien hinnasto.

<https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/file/Liikenne-%20ja%20viestint%C3%A4viraston%20valokuitukatsaus.pdf>

Valor Partners Oy. Suomen teletoimiala 2023-raportti (2022).

